

## Ainevaldkond Sotsiaalsained

Ainevaldkond Sotsiaalsained .....	1
1 Sotsiaalsained 1 ainekava .....	8
1.1 Ühiskonnaõpetus ainekava .....	8
1.2 Ajalugu ainekava.....	23
2 Sotsiaalsained 2 ainekava .....	46
2.1 Inimeseõpetus 1.- 3. klass .....	46
2.2 Inimeseõpetus II ja III kooliaste .....	63
2.3 Karjääriõpetus .....	86

## Ainevaldkond Sotsiaalsained

**Sotsiaalsainete õpetamisel Tartu Herbert Masingu Koolis arvestatakse igati õpilaste hariduslikke erivajadusi, unustamata riikliku õppekava nõudeid.**

### **Valdkonnapädevus**

Sotsiaalsainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaalsainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast õigesti ja täpselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on ustav Eesti riigile;

- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 5) mõistab inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 6) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonnakultuuri pärandit ja arvestab kultuurierinevustega;
- 7) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

### **Õpilastes kujundatavad üldpädevused**

- 1) kultuuri- ja väärtuspädevus** – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid;
- 2) sotsiaalne ja kodanikupädevus** – suutlikkus ennast teostada; toimida agara, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvaste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates olukordades; mõista inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;
- 3) enesemääratluspädevus** – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme;
- 4) õpipädevus** – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi;
- 5) suhtluspädevus** – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi;
- 6) matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus** – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt;
- 7) ettevõtlikkuspädevus** – suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärgid, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust;
- 8) digipädevus** – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd

erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma eraelu, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

### **Õppekava läbivad teemad**

**(1) Läbivad teemad on** üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada.

#### **(2) Läbivate teemade õpe realiseerub eelkõige:**

- 1) õppekeskkonna korralduses – kooli vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õppekeskkonna kujundamisel arvestatakse läbivate teemade sisu ja eesmärke;
- 2) aineõppes – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlused, näited ja meetodid, viiakse koos läbi aineteüleseid, klassidevahelisi ja ülekoolilisi projekte. Õppeainete roll läbiva teema õppes on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev, olenevalt sellest, kui tihe on ainevaldkonna seos läbiva teemaga;
- 3) valikainete valikul – valikained toetavad läbivate teemade taotlusi;
- 4) läbivatest teemadest lähtuvas või õppeaineid lõimivas loovtöös – õpilased võivad läbivast teemast lähtuda selle loovtöö valikul, mida tehakse kas iseseisvalt või rühmatöona;
- 5) korraldades võimaluse korral koostöös kooli pidaja, paikkonna asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ning kodanikuühendustega klassivälisest õppetegevust ja huviringide tegevust ning osaledes maakondlikes, üle-eestilistes ja rahvusvahelistes projektides.

#### **(3) Õpetuses ja kasvatuses käsitletavat läbivad teemad on:**

**1) elukestev õpe ja karjääri kujundamine** – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid;

**2) keskkond ja jätkusuutlik areng** – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele;

**3) kodanikualgatus ja ettevõtlikkus** – taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele;

**4) kultuuriline identiteet** – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis;

**5) teabekeskond ja meediakasutus** – taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab meediamaailma sisu ja allikaid kriitiliselt analüüsida ja kasutada, tunnustab autorlust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärke ja ühiskonnas omaks võetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskonnas;

**6) tehnoloogia ja innovatsioon** – taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;

**7) tervis ja ohutus** – taotletakse õpilase kujunemist vaimset, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele;

**8) väärtused ja kõlblus** – taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires. Õppekava läbivad teemad: [https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1080/3202/3005/18m\\_pohi\\_lisa14.pdf#](https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1080/3202/3005/18m_pohi_lisa14.pdf#)

### **Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming**

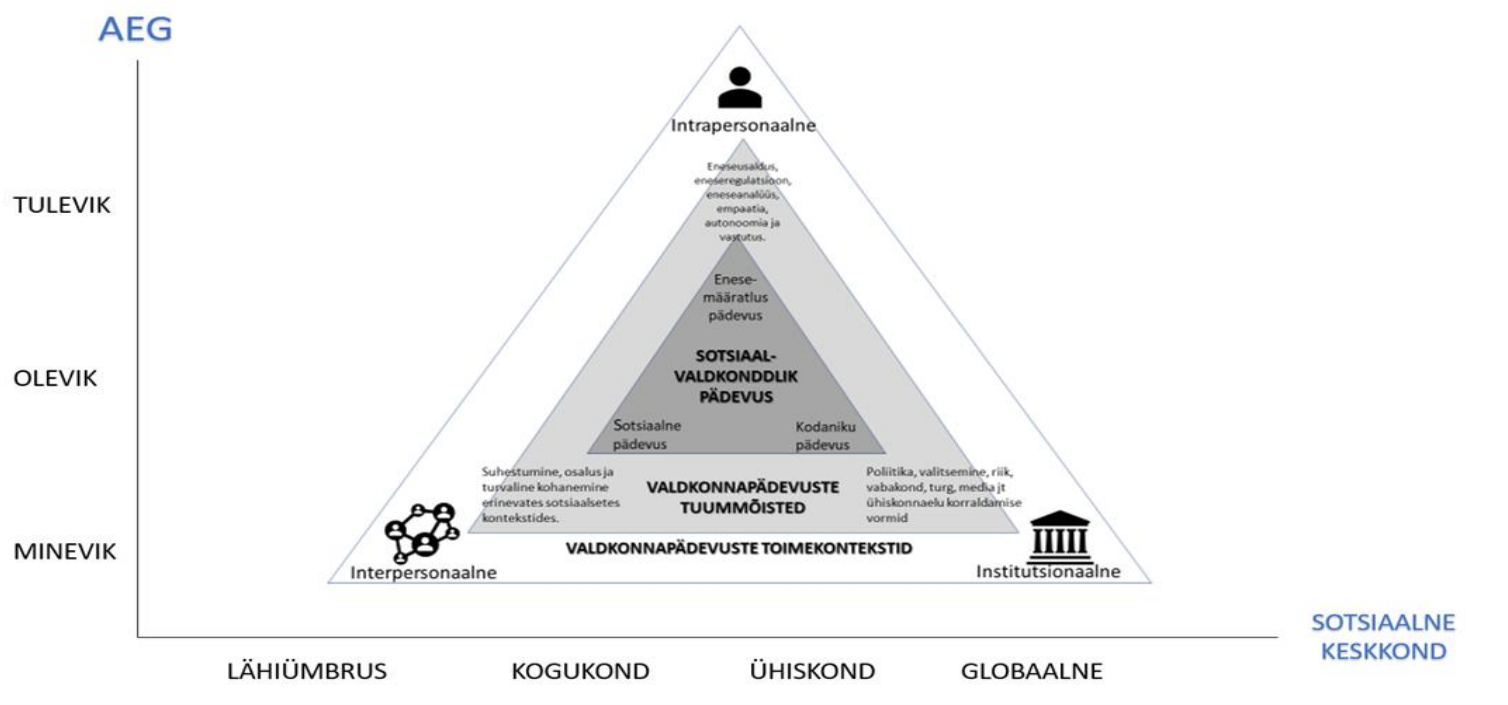
Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalnormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlblise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse toimetulekut

1. iseendaga (intrapersonaalne: eneseusaldus, eneseregulatsioon, eneseanalüüs, empaatia, autonoomia ja vastutus) - enesemääratluspädevus;
2. lähikonnas (interpersonaalne: suhestumine, osalus ja turvaline kohanemineerinevates sotsiaalsetes kontekstides) - sotsiaalne pädevus;
3. ühiskonnas (institutsionaalne: poliitika, valitsemine, riik, vabakond, turg, meedia jt ühiskonnaelu korraldamise vormid) - kodanikupädevus.

Kodanikuks olemist määratletakse kui võimet tegutseda vastutustundliku kodanikuna ja osaleda ühiskonnaelus.

Sotsiaalse pädevuse ruumilisele haardele (lähikärs, kogukond, ühiskond, globaalne) lisandub ajaline/ajalooline (minevik, olevik, tulevik) mõõde.



Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest.

**Ajalugu** õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks olulisi teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajaloõpetus kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

**Inimeseõpetus** loimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut iseendaga, eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas. Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud sotsiaalsest võrdsusest, võrdväarsusest ning naiste ja meeste võrdõiguslikkusest.

**Ühiskonnaõpetuses** omandavad õpilased teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused aktiivse kodaniku kujunemiseks ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks. Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil oma tundeid väljendada, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning

järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Omandatakse teadmisi majandusest, tööturust, maksundusest, õpitakse tegema otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alusmaailmavaatelise mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa võrdõiguslikkuse, sh soolise võrdõiguslikkuse edendamisele. Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Õpilane omandab tõhusad oskused ja valmisoleku ühiskonnaellu sekkuda ja olla edukas elukestvas õppes ja tööturul. Õppesisu valib aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud teadmised, oskused ja hoiakud, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatavad.

### **Õppe kavandamine ja korraldamine**

Valdkondlikku õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üld- ja valdkonnapädevustest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatuse rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) toetatakse lõimingut valdkonna sees, õppeainete vahel ja õppekava läbivate teemadega, arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid;
- 4) rakendatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi;
- 5) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud sisu ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;
- 6) taotletakse mõõdukalt ja ühtlaselt jaotuvat õpikoormust, mis soodustab motivatsiooni ning jätab aega puhkuseks ja huvitegevuseks;
- 7) tegeldakse probleemikeskselt ja kogemuspõhiselt eluliste nähtuste ja olukordadega, seostatakse oskusi igapäevaelu ja jätkuõpingutega;

### **Hindamine**

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena/abil saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiade valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil. Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnatena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, hoiakud, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta.

Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Õppeteema kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguliste tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui ka tulemust. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide ja kohanimede, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanust, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

**Ajaloo** hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusvääruse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel.

**Inimeseõpetuses** hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangu ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel.

**Ühiskonnaõpetuses** hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõendus põhiste argumentidega vastata.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

## Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes allikatest, tõendus põhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
- 2) internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalsete esitluste ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi, nt mäluasutuses või ametiasutuses;
- 2) kasutada ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 3) õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

## 1 Sotsiaaalained 1 ainekava

### 1.1 Ühiskonnaõpetus ainekava

	<b>ÜHISKONNAÕPETUS</b>
<b>Aine üldkirjeldus ja õppe-eesmärgid.</b>	<p>Ühiskonnaõpetusel on oluline koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel kujuneda ettevõtlikkust ning ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvale õppele.</p> <p>Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majandus, poliitika ja õigus), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest.</p> <p>Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt jne.</p> <p>Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.</p> <p>II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aina. II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koosseksisteerimisele. Käsitletu keskmes on</p>

	<p>inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.</p> <p>III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Oluline on pöörata tähelepanu kodanikuõigustele ning poliitika avaldumisele igapäevaelus.</p> <p>Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.</p> <p>Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö kavandamise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja võimaluse korral rakendatakse seda praktikas, nt demokraatia koolis, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus kodukohas jm.</p> <p>Aktiivseks kodanikuks olemine tähendab kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse praktilise õppe võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt õpilaste võimekuse piires koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses).</p> <p>Õppes kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi. Aine eesmärk on kujundada aktiivseid ja vastutustundlikke kodanikke.</p> <p>Ühiskonnaõpetuse eesmärgiks aidata kaasa nt sotsiaalse pädevuse kujundamisele ja ühiskonnaõpetusest lähtuvalt sotsiaalse kirjaoskuse kujundamisele, millena mõistetakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mida on vaja toimetulekuks dünaamilises ning mitmekultuurilises keskkonnas ning toimimiseks teadlike kodanikena demokraatlikus ühiskonnas. Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise osapoole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.</p>
	<p><b>TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD</b></p>
<p><b>II KOOLIASTE</b></p>	<p><b>II kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.</li> <li>2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.</li> <li>3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.</li> </ol>

	<p>4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.</p> <p>5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.</p> <p>6. Eristab fakti arvamusel, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.</p> <p>7. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.</p> <p>8. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.</p> <p>9. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.</p> <p>10. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.</p> <p>11. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.</p> <p>12. Käitub teadliku tarbijana.</p>
<p><b>III KOOLIASTE</b></p>	<p><b>III kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud</b></p> <p>Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.</p> <p>Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond.</p> <p>Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta; toob</p> <p>Märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele.</p> <p>Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.</p> <p>Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.</p> <p>Teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta.</p> <p>Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.</p> <p>Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.</p> <p>Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost.</p> <p>Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot.</p>

	<p>Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.</p> <p>Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesusest.</p> <p>Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.</p> <p>Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.</p> <p>Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.</p>	
	<p><b>ÕPITULEMUSED</b></p>	<p><b>ÕPPESISU</b></p>
<p><b>6.KLASS</b></p>	<p><b>I TEEMA: DEMOKRAATIA PÕHIMÕTTED JA SELLE TOIMIMINE</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.</li> <li>2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.</li> <li>3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.</li> <li>4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.</li> <li>5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.</li> </ol> <p><b>II TEEMA: ALLIKAD JA AUTORIÕIGUSED</b></p>	<p><b>I TEEMA: DEMOKRAATIA PÕHIMÕTTED JA SELLE TOIMIMINE</b></p> <p>Kohalik omavalitsus, seadus, lapse õigused, peamised inimõigused, sõnavabadus ja selle põhimõtted, demokraatia, vabatahtlik tegevus, kodanikuühendus. Peamised põhiseaduslikud institutsioonid ja nende funktsioonid, õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.</p> <p>Kooli sisekord (kodukord).</p> <p>Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.</p> <p><b>II TEEMA: ALLIKAD JA AUTORIÕIGUSED</b></p> <p>Fakt, arvamus, allikas, argumenteerimine, autoriõigused, viitamine.</p>

	<p>1. Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.</p> <p>2. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.</p> <p><b>III TEEMA: KULTUUR</b></p> <p>1. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.</p> <p>2. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.</p> <p><b>IV TEEMA: PLANEERIMINE JA TARBIMINE</b></p> <p>1. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.</p> <p>2. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.</p> <p>3. Käitub teadliku tarbijana.</p>	<p><b>III TEEMA: KULTUUR</b></p> <p>Kultuur, religioon, võrdõiguslikkus ja sallivus;</p> <p>Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm), sooline võrdõiguslikkus.</p> <p>Pere ja suguvõsa, kogukond.</p> <p><b>IV TEEMA: PLANEERIMINE JA TARBIMINE</b></p> <p>Risk, turvalisus, aja- ja kulutuste planeerimine, tarbimine ja tarbija, raha kogumine, säästmine ja laenamine, tarbimisotsuste mõju keskkonnale ja kogukonnale, elukutsed ja ettevõtted kodukohas</p> <p>Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.</p> <p>Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas.</p> <p>Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööeetika.</p>
<b>9.KLASS</b>	I TEEMA ÜHISKOND JA SOTSIAALSED SUHTED: KUIDAS ÜHISKOND TOIMIB JA KELLEST KOOSNEB.	I TEEMA ÜHISKOND JA SOTSIAALSED SUHTED: KUIDAS ÜHISKOND TOIMIB JA KELLEST KOOSNEB.

	<p><b>1.1. Ühiskonna institutsiooniline struktuur – ühiskonna sektorid</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>Teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute kokkupuudetest ja/või võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;</p> <p>Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.</p> <p><b>1.2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur: ühiskonna mitmekesisus</b></p> <p><b>1.2.1. Sotsiaalsed rühmad</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>Teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui ka mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist.</p> <p>Oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.</p> <p>Toob näiteid oma õigustest ja kohustustest ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid.</p>	<p><b>1.1. Ühiskonna institutsiooniline struktuur – ühiskonna sektorid</b></p> <p>Ühiskond, avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, era-(äri)sektor, eraettevõtte, kolmas sektor, mittetulundus organisatsioon, vabakond.</p> <p><b>1.2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur: ühiskonna mitmekesisus</b></p> <p><b>1.2.1. Sotsiaalsed rühmad</b></p> <p>Ühiskonnarühmad, rahvastikunäitaja, demograafia, migratsioon, immigrant/sisserändaja, kodanik, topeltkodakondsus, varjupaigataotleja.</p>
--	--	--

	<p>Loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur.</p> <p>Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.</p> <p><b>1.2.2. Sotsiaalsete rühmade sidusus</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>Oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele.</p> <p>Võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel.</p> <p>Mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul.</p> <p>Märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi.</p> <p>Selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit.</p> <p>Toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris.</p> <p>Mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuriline- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet.</p>	<p><b>1.2.2. Sotsiaalsete rühmade sidusus</b></p> <p>Ühiskondlik ebavõrdsus (ja võrdõiguslikkus vs võrdväarsus) sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, sotsiaalne õiglus, identiteet, mitmekultuurilisus, subkultuurid.</p> <p><b>1.3. Ühiskonnaliikmete õigused ja kohustused</b></p> <p><b>1.3.1. inimeste õiguste ja kohustuste tundmine</b></p> <p>Põhiõigused, inimõigused, kodanikuõigused, universaalsed õigused, lapse õigused, kohustused, privileegid, vastutus, diskrimineerimine, inimkaubandus</p>
--	---	---

	<p>Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.</p> <p><b>1.3. Ühiskonnaliikmete õigused ja kohustused</b></p> <p><b>1.3.1. Inimeste õiguste ja kohustuste tundmine</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>Toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides.</p> <p>Toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid.</p> <p>Märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi.</p> <p>Toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale.</p> <p>Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.</p> <p><b>1.3.2. Mina õiguste ja kohustuste teostajana, märkajana, sekkujana.</b></p> <p>Õpilane:</p>	<p><b>1.3.2. Mina õiguste ja kohustuste teostajana, märkajana, sekkujana.</b></p> <p>Hädaolukord, eriolukord, kriisiõppus</p> <p><b>II TEEMA MEEDIA JA TEAVE</b></p> <p><b>2.1 Professionaalse ajakirjanduse eristamine muust meediast.</b></p>
--	---	---

	<p>Analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpituatsioonis ohtulukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.</p> <p>Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.</p> <p><b>II TEEMA MEEDIA JA TEAVE</b></p> <p><b>2.1 Professionaalse ajakirjanduse eristamine muust meediast.</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>Oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks.</p> <p>Tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud.</p> <p>Mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul.</p> <p>Märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi.</p> <p>Toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale.</p>	<p>Avalik-õiguslik meedia, erameedia, ajakirjandus, massikommunikatsioon, meedia, arvamusiid, meediavabadus, propaganda, polariseerumine, kollane ajakirjandus</p> <p><b>2.2. Informatsiooni kaudu mõjutamise märkamine.</b></p> <p>Valeuudised, vandenõuteooriad, infosõda, infomull/ kajakamber, tehisintellekt (AI), süvavõltsing, kommertsreklaam, sotsiaalreklaam, poliitreklaam, vaenukõne, sõnavabadus</p>
--	--	---

	<p>Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse</p> <p><b>2.2. Informatsiooni kaudu mõjutamise märkamine.</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>Oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks.</p> <p>Tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;</p> <p>Mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul;</p> <p>Märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;</p> <p>Toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;</p> <p>Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse.</p> <p>Järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid</p>	<p>III TEEMA DEMOKRAATLIK RIIK JA VALITSEMINE</p> <p><b>3.1. Demokraatia toimimine igapäevases elus</b></p> <p><b>3.1.1. Demokraatlik otsustusprotsess kogukonnas ja selles osalemine.</b></p> <p>Osalusdemokraatia, otsedemokraatia, esindusdemokraatia, referendum, vabad valmised, üldised valimised, ühetaolised valimised, valimisüsteem, hääleõigus, hääletamine, eelhääletamine, valimiskünnis, boikoteerimine; streikimine; ühiskonnakriitika avaldamine; osalemine erakonna tegevuses.</p> <p><b>3.1.2. Demokraatia ohud</b></p>
--	---	---

	<p>III TEEMA DEMOKRAATLIK RIIK JA VALITSEMINE</p> <p><b>3.1. Demokraatia toimimine igapäevases elus</b></p> <p><b>3.1.1. Demokraatlik otsustusprotsess kogukonnas ja selles osalemine.</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>Loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur.</p> <p>Toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides.</p> <p>Teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid.</p> <p>Analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel.</p> <p><b>3.1.2. Demokraatia ohud</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>Selgitab avaliku konkursi tähtsust.</p> <p>Toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides.</p>	<p>Õigusriik, korruptsioon</p> <p><b>3.2. Eesti valitsemiskord</b></p> <p><b>3.2.1. Demokraatliku riigi toimimine</b></p> <p>Õigusriik, võimude lahusus, seadusandlik võim, täidesaatev võim, kohtuvõim, põhiseaduslik instiitsioon, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, President, õiguskantsler, riigikontroll, kohalikomavalitsus, kohus, EL Parlament, EL Komisjon, EL Ülemkogu, ministeerium, riigiamet, põhiseadus, menetlus</p>
--	--	---

	<p>Märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma.</p> <p>Toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid.</p> <p><b>3.2. Eesti valitsemiskord</b></p> <p><b>3.2.1. Demokraatliku riigi toimimine</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>Selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet.</p> <p>Teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid.</p> <p>Nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid.</p> <p>Teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma.</p> <p>Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.</p> <p><b>3.2.2. Demokraatliku riigi toimimine minu kodukohas</b></p>	<p><b>3.2.2. Demokraatliku riigi toimimine minu kodukohas</b></p> <p>Kohalik omavalitsus, volikogu, linnapea, vallavanem, linna-/vallvalitsus, eelarve, kohalikud maksud, kaasav eelarve, noortevolikogu, osalusdemokraatia, rahvaalgatus.</p> <p>IV TEEMA Kodanikuühiskond</p> <p>Kodanikuühiskond, vabakond, huvirühmad, erakond/partei, arengu-/humanitaarabi; rahvaalgatus, streik, boikott, märgukiri, miiting, ühiskonnakriitika, polariseerumine.</p>
--	---	--

	<p>Õpilane:</p> <p>Selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet.</p> <p>Loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur.</p> <p>Toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides.</p> <p>Teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid.</p> <p>Nimetab põhiseaduse abil kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid.</p> <p>Teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist.</p> <p>Analüüsib enda võimalusi kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel.</p> <p>IV TEEMA Kodanikuühiskond</p> <p>Õpilane:</p> <p>Analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel.</p>	<p>IV TEEMA ÄRISEKTORI TOIMIMINE</p> <p><b>5.1. Turumajanduse olemus ja riigi roll selles</b></p> <p>Ressurss, majandussüsteem, vaba turg, momopol, osühing, äriplaan, kasum, kahjum, teaduspõhine majandus, healuriik, riigieelarve, otsesed maksud, kaudsed maksud, tuludeklaratsioon, sotsiaalne ettevõtlus, õiglane kaubandus, eksport, import.</p> <p><b>5.2. Tööturg</b></p> <p>Tööturg, tööandja, töövõtja, brutopalk, netopalk, tööleping, ümbrikupalk, CV</p>
--	--	--

	<p>Toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides.</p> <p>Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.</p> <p>IV TEEMA ÄRISEKTORI TOIMIMINE</p> <p><b>5.1. Turumajanduse olemus ja riigi roll selles</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;</p> <p>teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;</p> <p>teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;</p> <p>järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.</p> <p><b>5.2. Tööturg</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>Analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused.</p>	<p><b>5.3. Isiklik toimetulek ja arukas tarbimine</b></p> <p>Inflatsioon, intress, investering, krediidi kulukuse määr, eelarve, ostubuum, tarbijakaitse, tootemärgised, ostujõud.</p> <p>VI TEEMA EESTI JA MAAILM</p> <p>Euroopa Liit, EL Parlament, EL Komisjon, Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO), ÜRO, euro, diplomaatia, humanitaarabi organisatsioonid, hargmaised ettevõtted.</p>
--	--	--

Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.

### **5.3. Isiklik toimetulek ja arukas tarbimine**

Õpilane:

Analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist.

Selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale.

### **VI TEEMA EESTI JA MAAILM**

Õpilane:

Analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid.

Selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid.

Teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma.

	<p>Toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga.</p> <p>Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.</p>	
<p><b>KOOLI ERIPÄRA ÕPPE KORRALDAMISEL</b></p>	<p>Individuaalsel ja 1-1 õppel lähtutakse iga õpilase eripärast, mistõttu õpetaja ülesandeks on luua õpilaste arenguks emotsionaalselt toetav keskkond. Erilist tähelepanu pööratakse õppekäikudele ja aktiivõppeprogrammides osalemisele.</p> <p>Digioskuste arendamiseks rakendatakse töös õpilastega arendavaid tehnilisi võimalusi (nt tunnid arvutiklassis, viktoriinid jne).</p> <p>Tarbe korral taotletakse põhikooli lõpetamist koolieksamiga.</p> <p>Hindamisel arvestatakse õpilaste hariduslikke erivajadusi.</p>	

## 1.2 Ajalugu ainekava

<p><b>THMK ainekava põhikoolile</b></p>	<p>Ainevaldkond: <b>sotsiaalsed</b></p>	<p>Õppeaine: <b>ajalugu</b></p>
<p>Kooliaste: <b>II</b></p>	<p>Klass: <b>5</b></p>	<p>Tundide arv: <b>35</b></p>
<p><b>Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):</b></p>		
<p>Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.</p> <p>Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatuses ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemiseks. <b>Huvi tegelikult olemas.</b></p>		

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõimimine ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. **Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.**

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitlusi ja avatakse nende kujunemise tagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooajaloouurija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. **Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.**

#### **Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:**

1. Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.
2. Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.
3. Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.
4. Teab näiteid kodukoha minevikust.
5. Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.
6. Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.
7. Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.
8. Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.
9. Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.
10. Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.
11. Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.

12. Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.

13. Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.

14. Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.

15. Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

### **Õpitulemused kooliastme lõpuks:**

- 1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: e.Kr., p.Kr, sajand, aastatuhat jt; 5., 6. klass
- 2) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid; 5., 6. klass
- 3) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust; 5., 6. klass
- 4) kasutab perekonnaloo uurimisel eritüübilisi allikaid; 5., 6. klass
- 5) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut; 5., 6. klass
- 6) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid; 5., 6. klass
- 7) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; 5., 6. klass
- 8) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; 5., 6. klass
- 9) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; 5., 6. klass
- 10) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust; 5., 6. klass
- 11) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi; 5., 6. klass
- 12) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat; 5., 6. klass
- 13) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; 5., 6. klass

### **Õpitulemused 5. klassis:**

- 1) nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid.

#### **Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused**

*(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)*

Metoodiline lähenemine on sõltuv klassist ja klassi seisundist õppetunni alguses.

Selgitatakse välja varasemad teadmised, korratakse ja selgitatakse teadmiste omavahelisi seoseid.

Õpilaste eripärast lähtuvalt on vajalik individuaalne lähenemine.

14) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised; 5., 6. klass	
<b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:	
<p>Ajaloo algõpetus, õpitakse tundma ajaarvamist ja allikaid, tutvutakse ajaloosündmuste, isikute ja eluoluga minevikus.</p> <p><b>Teemade valikul lähtutakse õpilaste ja klasside eripäradest.</b></p> <p>Ajaloo õppimist abistavad oskused (sh ajaarvamine, töö kirjalike, esemeliste ja suuliste allikatega).</p> <p>Ajaloo põhiperioodid.</p> <p>Ajaloolisi isikuid.</p> <p>Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.</p>	

<b>THMK ainekava põhikoolile</b>	Ainevaldkond: <b>sotsiaalsained</b>	Õppeaine: <b>ajalugu</b>
Kooliaste: <b>II</b>	Klass: <b>6</b>	Tundide arv: <b>70</b>
<b>Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):</b>		
<p>Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.</p>		

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatusest ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest. **Huvi tegelikult olemas.**

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõtte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. **Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.**

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemise tagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. **Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.**

#### **Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:**

1. Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.
2. Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.
3. Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.
4. Teab näiteid kodukoha minevikust.
5. Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.
6. Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.
7. Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.
8. Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.
9. Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.

10. Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.
11. Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.
12. Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.
13. Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.
14. Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.
15. Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

#### **Õpitulemused kooliastme lõpuks:**

- 1) kasutab ajaarvamiseiga seotud mõisteid asjakohaselt: e.Kr., p.Kr, sajand, aastatuhat jt; 5., 6. klass
- 2) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid; 5., 6. klass
- 3) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust; 5., 6. klass
- 4) kasutab perekonnaloo uurimisel eritüübilisi allikaid; 5., 6. klass
- 5) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut; 5., 6. klass
- 6) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid; 5., 6. klass
- 7) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; 5., 6. klass
- 8) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; 5., 6. klass
- 9) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; 5., 6. klass
- 10) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust; 5., 6. klass
- 11) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi; 5., 6. klass
- 12) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat; 5., 6. klass

#### **Õpitulemused 6. klassis:**

- 1) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
- 2) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust;
- 3) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi;
- 4) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas;
- 5) toob näiteid ravivõtete ja tervishoiu kohta eri aegadel;
- 6) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus.

#### **Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused**

*(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)*

Metoodiline lähenemine on sõltuv klassist ja klassi seisundist õppetunni alguses.

<p>13) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; 5., 6. klass</p> <p>14) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised; 5., 6. klass</p>	<p>Selgitatakse välja varasemad teadmised, korratakse ja selgitatakse teadmiste omavahelisi seoseid.</p> <p>Õpilaste eripärast lähtuvalt on vajalik individuaalne lähenemine.</p>
<p><b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:</p>	
<p>Valitud näited esiajast ja vanaajast, Vanadest Idamaadest, Vana-Kreeka ja Vana-Rooma ajaloost.</p> <p><b>Teemade valikul lähtutakse õpilaste ja klasside eripäradest.</b></p> <p>Esiaeg: periodiseerimine, alajaotuste üldisloomustus, näited maailmast ja Eestist. Kodukoha inimasustus muinasajal.</p> <p>Vanade Idamaade (sh Egiptus ja Mesopotaamia) sisu ja üldisloomustus, arengu eripärad.</p> <p>Vana-Kreeka kui vanim kõrgkultuur Euroopas. Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.</p> <p>Vana-Rooma arengujärgud. Vana-Rooma mõju kaasajale.</p>	

<p><b>THMK ainekava põhikoolile</b></p>	<p>Ainevaldkond: <b>sotsiaalsained</b></p>	<p>Õppeaine: <b>ajalugu</b></p>
<p>Kooliaste: <b>III</b></p>	<p>Klass: <b>7</b></p>	<p>Tundide arv: <b>70</b></p>
<p><b>Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):</b></p>		
<p>Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajaloõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada</p>		

esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatusest ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest. **Huvi tegelikult olemas.**

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. **Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.**

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemise tagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. **Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.**

#### **Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:**

1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooa, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.

9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
11. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

#### **ÕPITULEMUSED KOOLIASTME LÕPUKS**

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode; 7., 8., 9. klass
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; 7., 8., 9. klass
- 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; 7., 8., 9. klass
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 7., 8., 9. klass
- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 7., 8., klass 9. klass
- 6) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; 7., 8., 9. klass

#### **ÕPITULEMUSED 7. KLASSIS**

7. klassile ainuomaseid õpitulemusi riiklikus ajaloo ainekavas väljatoodud ei ole.

#### **Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused**

*(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)*

Metoodiline lähenemine on sõltuv klassist ja klassi seisundist õppetunni alguses.

Selgitatakse välja varasemad teadmised, korratakse ja selgitatakse teadmiste omavahelisi seoseid.

Õpilaste eripärast lähtuvalt on vajalik individuaalne lähenemine.

- 7) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas; 7., 8., 9. klass
- 8) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 7., 8., 9. klass
- 9) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 7., 8., 9. klass
- 10) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel; 7., 8., 9. klass
- 11) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; 7., 8., 9. klass
- 12) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; 7., 8., 9. klass
- 13) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga; 7., 8., 9. klass
- 14) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist; 7., 8., 9. klass
- 15) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 7., 8., 9. klass
- 16) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 7., 8., 9. klass
- 17) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; 7., 8., 9. klass
- 18) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; 7., 8., 9. klass

19) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 7., 8., 9. klass	
<b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:	
<p>Valitud näited keskajast. Maailm keskajal 476–1492. Maailm varauusajal 1492–1600.</p> <p><b>Teemade valikul lähtutakse õpilaste ja klasside eripäradest.</b></p> <p>Keskaegse Euroopa sünd. Keskaja ühiskonna üldisloomustus ja periodiseering. Kirik ja riik keskajal. Läänikord. Linnad ja kaubandus. Bütsants ja Araabiamaad keskajal. Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul. Eesti alad keskajal. Eluolu keskajal. Ühiskond varauusajal. Uue maailmapildi kujunemine. Suured maadeavastused. Reformatsioon. Eesti alad varauusajal.</p>	

<b>THMK ainekava põhikoolile</b>	Ainevaldkond: <b>sotsiaalsained</b>	Õppeaine: <b>ajalugu</b>
Kooliaste: <b>III</b>	Klass: <b>8</b>	Tundide arv: <b>70</b>
<b>Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):</b>		
<p>Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajaloõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.</p>		

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatusest ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest. **Huvi tegelikult olemas.**

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloo, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. **Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.**

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemise tagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. **Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.**

#### **Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:**

1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.

10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
11. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

### ÕPITULEMUSED KOOLIASTME LÕPUKS

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode; 7., 8., 9. klass
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; 7., 8., 9. klass
- 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; 7., 8., 9. klass
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 7., 8., 9. klass
- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 7., 8., klass 9. klass
- 6) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; 7., 8., 9. klass
- 7) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas; 7., 8., 9. klass

### ÕPITULEMUSED 8. KLASSIS

- 1) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
- 2) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 3) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- 4) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval.

#### **Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused**

*(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)*

Metoodiline lähenemine on sõltuv klassist ja klassi seisundist õppetunni alguses.

- 8) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 7., 8., 9. klass
- 9) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 7., 8., 9. klass
- 10) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel; 7., 8., 9. klass
- 11) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; 7., 8., 9. klass
- 12) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; 7., 8., 9. klass
- 13) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga; 7., 8., 9. klass
- 14) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist; 7., 8., 9. klass
- 15) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 7., 8., 9. klass
- 16) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 7., 8., 9. klass
- 17) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; 7., 8., 9. klass
- 18) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; 7., 8., 9. klass
- 19) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 7., 8., 9. klass

Selgitatakse välja varasemad teadmised, korratakse ja selgitatakse teadmiste omavahelisi seoseid.

Õpilaste eripärast lähtuvalt on vajalik individuaalne lähenemine.

**Õppesisu** sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:

Valitud näited uusajast.  
Maailm 1600–1815. Maailm 1815–1918.

**Teemade valikul lähtutakse õpilaste ja klasside eripäradest.**

Uusaja ühiskonna põhijooni.

Absolutism. Valgustus.

USA süünd. Prantsuse revolutsioon.

Eesti alad uusajal (sh asustus ja eluolu paikkonnas 17.–18. sajandil, balti erikord, rahvuslik liikumine, iseseisvuse süünd).

Tööstuslik pööre ja selle tagajärjed. Rahvuslus.

Eluolu kodukohas 19. sajandil ja 20. sajandi algul.

Esimene maailmasõda.

<b>THMK ainekava põhikoolile</b>	Ainevaldkond: <b>sotsiaalained</b>	Õppeaine: <b>ajalugu</b>
Kooliaste: <b>III</b>	Klass: <b>9</b>	Tundide arv: <b>70</b>
<b>Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):</b>		
<p>Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.</p> <p>Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatausest ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja</p>		

protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajalooühtluste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest. **Huvi tegelikult olemas.**

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooaga. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajalooühtluste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõimimine ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. **Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.**

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemise tagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. **Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.**

#### **Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:**

1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.

10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
11. Mõistab, kuidas inimese käsitlus on ajas muutunud.
12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

#### **ÕPITULEMUSED KOOLIASTME LÕPUKS**

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode; 7., 8., 9. klass
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; 7., 8., 9. klass
- 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; 7., 8., 9. klass
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 7., 8., 9. klass
- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 7., 8., klass 9. klass
- 6) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; 7., 8., 9. klass
- 7) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas; 7., 8., 9. klass

#### **ÕPITULEMUSED 9. KLASSIS**

- 1) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
- 2) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo;
- 3) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 4) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;
- 5) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
- 6) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani;
- 7) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel;
- 8) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- 9) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval;
- 10) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
- 11) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
- 12) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega.

8) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 7., 8., 9. klass

9) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 7., 8., 9. klass

10) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel; 7., 8., 9. klass

11) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; 7., 8., 9. klass

12) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; 7., 8., 9. klass

13) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga; 7., 8., 9. klass

14) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist; 7., 8., 9. klass

15) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 7., 8., 9. klass

16) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 7., 8., 9. klass

17) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; 7., 8., 9. klass

18) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; 7., 8., 9. klass

19) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 7., 8., 9. klass

### **Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused**

*(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)*

Metoodiline lähenemine on sõltuv klassist ja klassi seisundist õppetunni alguses.

Selgitatakse välja varasemad teadmised, korratakse ja selgitatakse teadmiste omavahelisi seoseid.

Õpilaste eripärast lähtuvalt on vajalik individuaalne lähenemine.

**Õppesisu** sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:

Olulisemad suundumused lähiajaloo.

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939. Teine maailmasõda 1939–1945. Maailm pärast teist maailmasõda.

**Teemade valikul lähtutakse õpilaste ja klasside eripäradest.**

Maailm esimese maailmasõja järel (sh rahulepingud, Rahvasteliit). Rahvusvahelised suhted maailmasõdade vahel.

Demokraatia ja diktatuurid (sh USA, NSV Liit, Saksamaa).

Maailmamajandus, sh suur majanduskriis.

Teine maailmasõda.

Külm sõda.

Perestroika ja glasnost.

Eesti Vabariik maailmasõdade vahel ja teises maailmasõjas.

Nõukogude okupatsioon Eestis ja Eesti iseseisvuse taastamine.

Kultuur ja eluolu paikkonnas 20. sajandil.

## **2 Sotsiaaalained 2 ainekava**

### **2.1 Inimeseõpetus 1.- 3. klass**

<b>THMK ainekava põhikoolile</b>	Ainevaldkond: <b>sotsiaaalained</b>	Õppeaine: <b>inimeseõpetus</b>
Kooliaste: <b>I</b>	Klass: <b>2</b>	Tundide arv: <b>1</b>
<b>Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):</b>		
<p>Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.</p> <p>Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusalalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.</p> <p>Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks, ent peavad olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist</p>		

käsitlust. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevate kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid. Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.

**Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:**

1. Näitab Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta kaardil, tunneb Eesti ja kodukoha sümbolikat, olulisi inimesi ja paiku.
2. Väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse.
3. Mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamisel.
4. Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.
5. Mõistab üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust.
6. Tunneb liiklusreegleid.
7. Teab erinevaid teabeallikaid, oskab leida infot ja teab, mille põhjal hinnata infoallikate usaldusväärsust.
8. Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi.
9. Mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust.
10. Teab, mis on vägivald. Mõistab, et vägivald ei ole lubatud ja oskab vajaduse korral abi leida.
11. Teab eesti rahvakombeid ja mõistab enda rolli kommete ja tavade hoidja ja kandjana. 12. Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse.
13. Oskab oma tervist hoida.
14. Teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest.
15. Oskab planeerida oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist.
16. Oskab kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid ja kutsuda vajaduse korral abi.
17. Teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku tarbijana.
18. Mõistab keskkonna hoidmise tähtsust ja enda võimalusi selles.

**Õpitulemused:**

**Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused**  
*(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)*

**TEEMA Mina**

- 1) kirjeldab enda huvisid ja tegevusi;
- 2) põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda;
- 3) teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi.

**TEEMA Mina**

Positiivne hinnang ja suhtumine endasse ja teistesse kui enesekohase kompetentsi ja heaolu arendamise alus.

	<p>Peamine tähelepanu on dialoogidel, aruteludel ja järelduste tegemisel. Mängitakse erinevaid tutvumismänge. Piltide ja jutukeste abil on võimalik kujutleda erinevaid elulisi situatsioone ja arutleda tegutsemist neis olukordades. Kinnistavad ülesanded aitavad meelde jätta olulisi reegleid.</p>
<p><b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:</p>	
<p><b>TEEMA Mina</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Mina. Oma tugevuste (sh tunnused, omadused ja tegevused) väljatoomine.</li> <li>• Positiivne suhtumine endasse ja teistesse.</li> <li>• Kehalised muutused ja austus erinevate kehade ja sugude suhtes.</li> <li>• Minu erinevused ja sarnasused teistega. Sallivus.</li> </ul>	<p><b>TEEMA Mina</b></p> <p>Oma tugevuste välja tuues teema käsitlemiseks on võimalikud kasutatavad õppemeetodid alljärgnevad:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• diskussioonid väikestes rühmades;</li> <li>• vastavasisuliste lastejuttude lisalugemine.;</li> <li>• paaristööd</li> <li>• mõttekaart;</li> <li>• Enesehindamine. Näiteks õpilane nimetab 10 asja, mis talle enda juures meeldib.</li> </ul> <p>Sotsiaalsete oskuste arendamiseks (inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning selle suhtes sallivad) võib kasutada järgnevat meetodeid:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Dialoogi harjutamine ja olukordade läbimängimine.</li> <li>• Dialoog (asjade küsimine, pakkumine ja tänamine).</li> <li>• Järjekorra harjutused.</li> <li>• Situatsioonide läbimäng. Näiteks enesetutvustuseks harjutada dialoogides enese tutvustamist. Kasutage erinevate enesetutvustamise olukordade pilte ja lühijutte (nt tutvumine mänguväljakul, uue huviringiga, uue terapeudiga tutvumine) ja repliikide mudeldamist.</li> </ul> <p>Oma välimust kirjeldama õppides liikuda suunaga üldiselt üksikule. Oma näoilme teadvustamiseks ja kirjeldamiseks võib kasutada peeglit ja emotsioonide fotosid koos nimetustega.</p> <p>Mängida võib mängu "Tegu ja tunne", kus on pildid erinevate suhtlemisolukordadega. Rollimängude abil õpetada märkama kehakeelt erinevate tunnete korral.</p> <p>Õppemängud (näiteks liikumismängud). Näiteks:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Astu ringi sisse. Iga õpilane nimetab ühe asja enda juures, nt hobi, omadus, välimuse kirjeldus ning astub ringi sisse. Need õpilased, kelle kohta see väide samuti käib astuvad ka. Iga õpilane saab sõna vähemalt ühe korra.</li> <li>• Mäng palliga. Minu tähtsad asjad. Ringis. Esmalt visates palli teisele mängijale öeldakse midagi enda kohta - huvi, mis meeldib, mis on oluline. Teises ringi</li> </ul>

	<p>visates palli öeldakse midagi kaaslaste kohta kellele palli visatakse - mis tema juures meeldib.</p> <p>Loovtööna kujutada ennast visuaalse pildina. Rühmatööna koostada klassis "Meie huvid ja lemmiktegevused" visuaalse loovtööna.</p>
<b>Õpitulemused:</b>	<p><b>Metoodilised soovitus, sh <u>õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused</u></b>  <i>(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)</i></p>
<p><b>TEEMA Mina ja tervis</b>  <b>1)</b> toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust;  <b>2)</b> nimetab mõningaid haiguste tunnuseid;  <b>3)</b> teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi;</p>	<p><b>TEEMA Mina ja tervis</b></p> <p>Terviseteadlikkus ja tervislik eluviis on kui heaolu allikas.</p> <p>Oluline on koos õpilastega arutada, miks on oluline oma tervist hoida. Võib teha endale nädala või kuu oodatavad tulemuste väljakutse (nt magan 9 tundi) ning panna tähele, kuidas ja kas need väljakutsed enesetunnet mõjutavad. Oluline, et õpilased osaleksid ise väljakutse väljamõtlemise protsessis.</p> <p>Küllastada kooli tervise kabinetit ja viia läbi õppetund koos meditsiiniõega. Kutsuda kooli meditsiiniõde tegema teematunde. Võimalusel kooli tellida hambabuss, esmaabikoolitajad või meeltekool.</p> <p>Kätepesu teema tuleb ikka ja jälle meelde tuletada. Konkreetsete juhiste toel teab õpilane, kelle poole koolis halva enesetunde korral pöörduda.</p> <p>Harjutada rollimänguna Päästkeskusesse helistamist.</p>
<b>Õppesisu sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:</b>	
<p><b>TEEMA Mina ja tervis</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tervis. Tervise eest hoolitsemine.</li> <li>• Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, kehaline aktiivsus.</li> <li>• Keha eest hoolitsemine.</li> <li>• Terve ja haige inimene.</li> <li>• Abi saamise võimalused.</li> <li>• Vajadusel abi kutsumine.</li> </ul>	<p><b>TEEMA Mina ja tervis</b></p> <p>Õppekäik toimub kooli tervisekabinetis. Kohtumine meditsiinitöötajaga koos praktiliste ülesannetega.</p> <p>Võimalikud õppetegevuste näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus):</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Diskussioonid teemakohase lasteluule ja -kirjanduse katkendite või multifilmide üle.</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Arutelu: une olulisusest ja tutvumine lapse unenormidega.</li> <li>• Õppemängud.</li> <li>• Juhtumianalüüsid dramatiseeringuga.</li> <li>• Pildiseeria joonistamine “Mida teen oma tervise hoidmiseks?”</li> <li>• Klassis kaks seinat: tervislik ja ei ole tervislik. Õpetaja on valmistanud ette pildi ja sõnaga väited ning õpilased avaldavad oma arvamust liikudes vastavalt.</li> <li>• Plakati koostamine “Tervislik eluviis.”</li> <li>• Ülesanne. Ekraaniaeg. Päeva/ kolme päeva/ nädala jooksul kirjutab üles ekraanide ees oleva aja. Seejärel lahutab maha aja, mille kulutas õppimiseks. Arutelu - kas järelejäänud aeg on optimaalne/ suur. Kuidas ekraanide ees olevat aega vähendada/ mida selle asemel teha.</li> <li>• Joonistus teemal “ Hügieen ja hügieenivahendid”</li> <li>• Kooli õppekõrgis valmistada tervislikke lihtsaid vahepalasid ja toite.</li> </ul> <p>Metoodika näited hädaabinumbrit ja abi kutsumise õpetamiseks:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Diskussioon teemal “Millal helistada hädaabinumbri?” Kiirabi, politsei, päästeamet. Helistan numbril 112 (abi vajadus, helistamine ja info edastamine).</li> <li>• Video vaatamine ja arutelu. Hädaabinumbri helistamine.</li> <li>• Töö suulise teksti ja pildi abil “Kuidas toimida õnnetusjuhtumi korral?”</li> <li>• Juhtumianalüüsid foorumteatri võtmes.</li> <li>• Rollimäng: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Dialoogi koostamine, kuidas helistada hädaabinumbrile näidise alusel.</li> <li>○ Hädaabinumbri helistamine.</li> </ul> </li> </ul>
<p><b>Õpitulemused:</b></p>	<p><b>Metoodilised soovitud, sh <u>õpistrateegiate</u> rakendamine, diferentseerimise võimalused</b>  <i>(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)</i></p>
<p><b>TEEMA Mina ja minu pere</b></p> <p>1) kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest;  2) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas.</p>	<p><b>TEEMA Mina ja minu pere</b></p> <p>Prosotsiaalse käitumise kui tõhusa sotsiaalse oskuse väärtustamine ja sotsiaalne sidususe arendamine lähikeskkonnas.</p> <p>Õpetaja suunamisel oma perekonnast kõnelemisel ja oma pereliikmete tutvustamisel fotode kasutamisel tuleb olla delikaatne. Selleks peab tundma õpilaste tausta.</p> <p>Õpilases toetada harjumust abistada kodus ja koolis täiskasvanuid ja eakaaslasi ning pereliikmeid. Täiskasvanu juhivad tähelepanu erinevatele olukordadele, et õpilane õpiks neid olukordi märkama ning neile iseseisvalt reageeriks. Kasutada enesehindamise vahendeid, et õpilane ise ennast ja oma panust hindaks.</p>

<b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:	
<b>TEEMA Mina ja minu pere</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Kodu. Erinevad pered. Pereliikmete tegevus ja rollid.</li> <li>• Hoolitsemine, abistamine, kaasamine ja pereliikmetega arvestamine.</li> <li>• Vastutus, õigused ja kohustused peres, koolis ja lähiümbruses.</li> </ul>	<b>TEEMA Mina ja minu pere</b> Õppetegevuste võimalikud näited: <ul style="list-style-type: none"> <li>• Diskussioon ja rühmatöö vastavasisulise lasteluule ja/või lastekirjanduse alusel.</li> <li>• Multifilmide ja õppevideode vaatamine ja arutelu.</li> <li>• Arutelu, miks on oluline iga pereliikme panus kodus?</li> <li>• Arutelu, millised on pereliikmete kohustused kodus, kuidas abistada abivajajat</li> <li>• Õppemängud.</li> <li>• Rollimängud.</li> <li>• Mõistekaart/Ideekaart “Minu õigused kohustused kodus, koolis ja lähiümbruses”.</li> <li>• Perekonnaliikmete tutvustamiseks lasta kodust lasta tuua fotosid, kus on ühiseid tegevusi vanavanemate ja lähisugulastega.</li> <li>• Kutsuda lapsevanemaid kooli tegema teematunde, praktilist tegevust.</li> </ul>
<b>Õpitulemused:</b>	<b>Metoodilised soovitused, sh <u>õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused</u></b> <i>(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)</i>
<b>TEEMA Mina ja Eesti</b> 1) leiab kaardilt Eesti ja kodukoha; 2) nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva; 3) teab, kes on Eesti Vabariigi president; 4) tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümboolikat; 5) teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku; 6) võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt 7) toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest; 8) selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja.	<b>TEEMA Mina ja Eesti</b> Kodanikupädevuste arendamine on kujundamiseks aktiivset ja vastutustundlikku kogukonna- ja ühiskonna liiget.  Kodumaa teema saab seostada Tartu linna lähiümbruses toimuvaga. Kodu asukohast rääkides kasutada Tartu linna pilte ja videosid ja ka Eesti kaart, et õpilastel tekiks visuaalne pilt oma kodu asukohast rääkides. Soovitav on kuulata erinevaid laule, mis kõnelevad Eestimaast ja kohtadest.  Kui Tartu linna asukoht on selge, siis õpitakse selgeks riigi asukoht ja edasi naaberriigid. Kodukoha õppimisel saab kasutada google.maps rakendust ja näidata kodukohta Eesti kaardil.  Õpilane tutvustab tema jaoks põnevaid kohti Eestimaal ning uuritakse koos klassiga nende kohta veidi lähemalt. Harjutada enne kooli aktus Eesti hümni, visualiseeritakse sõnu ning seletatakse lahti nende tähendust.

	<p>Võimalusel vaadata videot lipuheiskamisest. Vaadata ja arutleda oma koolihoovis, kus ja kuidas Eesti lipp on heisatud.</p> <p>Rahvariitega tutvumiseks oleks hea leida Tartumaa erinevate kihelkondade rahvariite komplekte laste-, naiste- ja meesteriideid. Seda on võimalik teha ka ERMis. Kui see ei ole võimalik, saab riideid uurida ka veebist.</p> <p>Ka tähtpäevade tähistamise käsitlemisel saab aluseks võtta just Tartu linnas toimuvad sündmused sh madri- ja kadripäeva tähistamine linnaruumis ja ka kodus.</p>
<p><b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:</p>	
<p><b>TEEMA Mina ja Eesti</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Eestimaa ja kodukoht.</li> <li>• Eesti pealinn.</li> <li>• Eesti Vabariigi sünnipäev.</li> <li>• Eesti president.</li> <li>• Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid</li> <li>• Oma kodukoha olulised paigad ja inimesed.</li> <li>• Eesti rahvakombed ja tavad minevikus ja tänapäeval</li> <li>• Kodukoha inimeste tavad ja kombed. Oma klassi tavad. Sallivus erinevustesse.</li> <li>• Enda roll tavade ja kommete hoidja ja kandjana.</li> </ul>	<p><b>TEEMA Mina ja Eesti</b></p> <p>Õppetegevuste võimalikud näited:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Multifilmide vaatamine ja analüüs: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Jänku-Juss Vabariigi aastapäeva paraadil.</li> <li>○ Jänku-Juss ja Vabadussõda.</li> <li>○ Jänku-Juss ja kangelased.</li> <li>○ 23. Juuni on võidupüha.</li> <li>○ 14. Juuni on leinapäev</li> </ul> </li> <li>• Videode vaatamine ja analüüs: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Mina ka: Eesti,</li> <li>○ Mina ka: Eestimaa,</li> </ul> </li> <li>• Luuletuse kirjutamine Eestile kasutades riigi sümboleid ja sõnu.</li> <li>• Joonistus teemal “Minu Eesti”</li> <li>• Joonistus teemal “Eesti ja kodukoha lipp ning vapp”.</li> <li>• Viktoriinid teemal Eesti.</li> </ul> <p>Võimalik on teha õppekäik Tartu linna vaatamisväärsuste sh Toomemäe skulptuuride juurde ja muuseumitesse (näiteks ERM). Õppekäigu järgselt nähtust üheskoos kollaaži loomine.</p> <p>Võimalik on koostada õpiprojekt (infootsing) teemal rahvakombed minevikus ja tänapäeval. Paaristööna koostada miniuurimused rahvakommete kohta. Lisaks:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Multifilmide vaatamine ja analüüs: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Jussi jaanipäev.</li> <li>○ Jussi mardipäev.</li> </ul> </li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>○ September on teadmistepäev</li> <li>• Lühijutu (pildiseeria) kirjutamine ja joonistamine näiteks teemal “Kuidas tähistan ..... (nt kadripäeva, mardipäeva)”.</li> <li>• Tähtpäevade aliase mängimine.</li> <li>• Kadri- ja mardipäeva kommetega näidendi läbiviimine koolis kas klassiruumis või teisele klassile.</li> </ul> <p>Kodukohas elavate inimeste tavade ja kommete tundmaõppimiseks on võimalik:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Viia läbi teemapäev kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest.</li> <li>• Teemakohane loovtöö.</li> <li>• Üks võimalik tegevus on multifilmide vaatamine ja analüüs: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Jussi söber Ghanast.</li> <li>○ Juss saab seitsme-aastaseks.</li> <li>○ Jussi õpetaja sünnipäev.</li> </ul> </li> </ul> <p>Võib koostada õpiprojekti meie klassi tavadest ja kommetest nüüd ja 10 aasta pärast.</p> <p>Üks tegevus on ka arutelu teemal, millised tähtpäevi tähistatakse õpilaste peredes ja kodukohas ning kuidas? Millised on kodukoha tavad ja kombed tulevikus?</p>
<p><b>Õpitulemused:</b></p>	<p><b>Metoodilised soovitused, sh <u>õpistrateegiate</u> rakendamine, diferentseerimise võimalused</b>  <i>(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)</i></p>
<p><b>TEEMA Mina: aeg ja asjad</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult;</li> <li>• toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada;</li> <li>• sõnastab enda õppimise eesmärged ja seostab neid enda huvidega;</li> <li>• seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega.</li> </ul>	<p><b>TEEMA Mina: aeg ja asjad</b></p> <p>Vajalik on, et aja mõisted kinnistuksid, tuleb nendega pidevalt igapäevaselt tegeleda.</p> <p>Õpilane kasutab igapäevaselt visualiseeritud (muude sündmuste nimetused ja piktogramm-pildid) nii individuaalset kui ka klassi üldist päevakava. Kella tundmist ja sellega seotud päeva planeerimist saab igapäevaselt arendada, kui pöörata tähelepanu tunni alguse ja lõpu ajale, tegevuste pikkusele jpm. Erinevaid tegevusi saab taimeriga mõõta. Õpetama peab erinevaid kellasid - nii analoog-kui digitaalset kella.</p> <p>Sihipärase tegevuse planeerimiseks peaks tundma Tartu linna vaba aja veetmise võimalusi ning koolis töötavaid huviringe.</p>

	<p>Õppetegevusteks sobivad ka piltidega päevaplaani koostamine, memoriinid jms. Oma päevast rääkimine piltide toel.</p> <p>Arutelud, millised on olulised ja millised vähemolulised tegevused ning millele kulub palju ja millele vähe aega. Vajadusel esitleda arutelus vajalikud väljendid õpilastele enne vestlust, mille hulgast õpilane ise valiku teeb.</p>
<p><b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:</p>	
<p><b>TEEMA Mina: aeg ja asjad</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Mina: aeg ja aja planeerimine.</li> <li>• Mina ja asjade väärtus teiste väärtuste seas.</li> <li>• Erinevad meeled oma õpitegevuse ja vaba aja tegevuse kavandamisel.</li> <li>• Oma õpitegevuse eesmärkide seos oma huvide ja võimetega.</li> <li>• Oma igapäevalikute seos oma tuleviku eesmärkidega.</li> </ul>	<p><b>TEEMA Mina: aeg ja asjad</b></p> <p>Oma päeva ja nädalat terviseteadlikult planeerimist toetavad järgnevad tegevused:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Loovtööna kujutada oma elu ajateljel.</li> <li>• Viia läbi teemapäev kodus kasutatavate asjade väärtus lähtudes nende loomiseks või ehitamiseks tehtust.</li> <li>• Individuaaltööna koostada oma päeva- ja nädalakava.</li> <li>• Arutelu teemal, millistest tegevustest koosneb õpilase päev ja nädal. Millised tegevused on kõige olulisemad ja mis vähem olulisemad, kuidas aega jagada.</li> <li>• Vaadata ja analüüsida multifilm “Jussi ja Jassi varandus”.</li> <li>• Diskussiooni ja rühmatööna käsitleda vastavasisulise lasteluulet ja/või lastekirjandust.</li> <li>• Paaristööna oskab tuua näited aja kulu ja seisu kohta.</li> </ul> <p>Näidete toomist, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada, toetavad järgnevad võimalikud õppetegevused:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Koostada loovtööna isiklik õpimapp - mina ja minu meeled õppimisel.</li> <li>• Vaadata ja analüüsida multifilm “Jänku-Jussi viis meelt”</li> <li>• Keelekümbluskeskuse poolt loodud materjalid näiteks “Viis meelt”.</li> <li>• Arutelu allika põhjal “Bibi tahab mängida. Aga kus on ta sõbrad?”</li> <li>• Viia läbi võistlusmäng grupitööna: milleks on vaja matemaatikat/ inglise keelt/ inimeseõpetust ... (ja teisi õppeaineid), et olla tark ja tubli?</li> </ul> <p>Endale õppimise eesmärkide seadmiseks võib näiteks koostada individuaalne õpimapp, milles õpilane sõnastab mõne oma huviga seoses eesmärgi, mida soovib saavutada. Selgitab, mida eesmärgi saavutamiseks teha plaanib. Kindla ajavahemiku järel selgitab, kuidas ta eesmärgi saavutamine õnnestus ja mida võiks teha teisiti.</p>

Lisaks eelpool mainitule on õppe diferentseerimiseks mitmeid võimalusi: anda õpilastele lühikesi (lihtsalt sõnastatud) juhiseid, kasutada lugemisraskuste puhul rohkem pildilist materjali kasutades näiteks visuaalset lihtsustamist, arutlemine toimub pildimaterjalide ja/või lausemallide abil, õpilane valib arvamuse avaldamiseks sobiva lausungi, anda etapilisi visualiseeritud juhiseid, anda õpilasele rohkem aega, et ülesanne lõpetada, pakkuda valikuvõimalust erineva raskusastmega ülesannete vahel, luua klassi rutiine, et vähendada ärevust, minimeerida taustamüra (kasutades näiteks reguleeritavaid mürasummutavaid kõrvaklappe), minimeerida visuaalset müra (näiteks kasutades sirmi, seintel vaid oluline ja käesoleva õppega seotud info), pakkuda õpilasele oma tööde tutvustamisel alternatiive (näiteks võivad õpilased oma jutu salvestada ja õpetajaga seda individuaalselt jagada) jpm.

		Õppeaine: <b>inimeseõpetus</b>
Kooliaste: <b>I</b>	Klass: <b>3</b>	Tundide arv: <b>1</b>
<b>Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):</b>		
<p>Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.</p> <p>Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatuse ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuse avaldamiseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.</p> <p>Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks, ent peavad olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.</p> <p>Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.</p>		
<b>Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:</b>		
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Näitab Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta kaardil, tunneb Eesti ja kodukoha sümbolikat, olulisi inimesi ja paiku.</li> <li>2. Väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse.</li> <li>3. Mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamisel.</li> <li>4. Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.</li> <li>5. Mõistab üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust.</li> <li>6. Tunneb liiklusreegleid.</li> <li>7. Teab erinevaid teabeallikaid, oskab leida infot ja teab, mille põhjal hinnata infoallikate usaldusväärsust.</li> <li>8. Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi.</li> <li>9. Mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust.</li> </ol>		

<p>10. Teab, mis on vägivald. Mõistab, et vägivald ei ole lubatud ja oskab vajaduse korral abi leida.</p> <p>11. Teab eesti rahvakombeid ja mõistab enda rolli kommete ja tavade hoidja ja kandjana.</p> <p>12. Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse.</p> <p>13. Oskab oma tervist hoida.</p> <p>14. Teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest.</p> <p>15. Oskab planeerida oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist.</p> <p>16. Oskab kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid ja kutsuda vajaduse korral abi.</p> <p>17. Teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku tarbijana.</p> <p>18. Mõistab keskkonna hoidmise tähtsust ja enda võimalusi selles.</p>	
<p><b>Õpitulemused:</b></p>	<p><b>Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused</b> (<i>Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada</i>)</p>
<p><b>TEEMA Mina</b></p> <p>1) põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda;</p> <p>2) teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi;</p> <p>3) nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi;</p> <p>4) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas.</p>	<p><b>TEEMA Mina</b></p> <p>Enesejuhtimise ja kodaniku pädevuste arendamine on olulised ühiskondlikus kontekstis. Toetada õpilaste enda algatusvõimet ning tunnustada kui ta ise initsiatiivi üles näitab. Ühistegevuste planeerimistel kaasata õpilasi ning jagada vastutust ka nendega. Oma käitumise analüüsis suuta tasemest meeldib/ei meeldi ja õige/vale õpetaja verbaalsel juhtimisel arutleda kõrgemal tasemel (kuidas, miks). Laste õiguste ja kohustuste teema on oluline rõhuasetus aruteludel. Vajadusel esitleda arutelus vajalikud väljendid õpilastele enne vestlust, mille hulgast õpilane ise valiku teeb.</p>
<p><b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:</p>	
<p><b>TEEMA Mina</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Mina. Igaühe väärtuslikkus. Positiivne suhtumine endasse.</li> <li>Inimeste erinevused ja sarnasused. bioloogiline ja sotsiaalne.</li> <li>Sallivus.</li> <li>Inimeste õigused ja kohustused.</li> </ul>	<p><b>TEEMA Mina</b></p> <p>Igaühe väärtuslikkuse ja sallivuse teema käsitlemiseks võib kasutada järgnevaid tegevuste näiteid:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Oma välimuse vaatlemiseks ja teadvustamiseks, samuti näoilmete teadvustamiseks kasutada peeglit. Näoilmete tundmaõppimiseks erinevaid emotsioonide pilte.</li> <li>Loovtöö: plakat, poster.</li> <li>Teemapäev. Näiteks sünnipäeva planeerimine sh mängude /tegevuste valik ja lihtsa toidu valmistamine.</li> <li>Õpistsenaarium: Sallivus</li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Vastutus.</li> <li>• Laste õigused ja kohustused: peres, koolis, ühiskonnas.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Õppemängud ja liikumismängud (näiteks "Kiusamisest vabaks" programmist).</li> <li>• Diskussioon ja paaritöö vastavasisulise lasteluule ja/või lastekirjanduse alusel.</li> <li>• Mõttekaardi/Mõistekaardi koostamine.</li> </ul> <p>Inimeste õiguste ja nendega kaasnevaid kohustuste käsitlemisel võib kasutada järgnevaid näiteid:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Kampaania/plakat/flaier.</li> <li>• Rühmatöö. Meie kohustused.</li> <li>• Maailmahariduslik ülesanne. Lapse õigused I – Malala Yousafzai.</li> <li>• Diskussioon ja rühmatöö.</li> <li>• Mõistekaardi koostamine</li> <li>• Video vaatamine ja analüüs: “Lapse õigused ja kohustused”</li> <li>• Multifilmide vaatamine ja analüüs: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Jänku-Juss räägib laste õigustest ja kohustustest.</li> <li>○ Jänku-Juss saab endale lemmiklooma</li> </ul> </li> <li>• Tutvumine ÜRO lapse õiguste konventsiooniga. Kas minul on nimetatud õigused?</li> <li>• Koostada mõistekaart lapse õigustest ja kohustustest.</li> </ul>
<p><b>Õpitulemused:</b></p>	<p><b>Metoodilised soovitused, sh <u>õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused</u> (Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)</b></p>
<p><b>TEEMA Mina ja tervis</b>  <b>1)</b> toob näiteid terviseriskidest ja teab kuidas püsida terve;  <b>2)</b> selgitab ja demonstreerib õpituatsioonis esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapiste;  <b>3)</b> teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi.</p>	<p><b>TEEMA Mina ja tervis</b></p> <p>Turvaline tervisekäitumine ning keskendumine füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele kui heaolu allikale.</p> <p>Õpilane oskaks anda esmast hinnangut oma tervislikule seisundile ja märkaks haiguse tunnuseid. Rõhutada, et esmaabikapis olevaid ravimeid kasutatakse täiskasvanu nõusolekul ja kontrollil. Samas leiavad kiiresti üles sideme/plaastri verejooksu sulgemiseks endal või kaaslasel.</p> <p>Oluline on keskenduda haiguste ennetamisele ning oma tervise hoidmisele, mis toetub õpilaste omal kogemuse näitedel.</p> <p>Koostöös kooli meditsiiniõega harjutada esmaabivõtteid.</p> <p>Õpilased omandavad teadmise häda korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole.</p>

	Hädaabi numbrile helistamist harjutada õpilastega dialoogina- mis juhtus, kus juhtus, kes helistab - on kõige olulisem info. Hädaabi telefonile tuleb helistada tõsise hädaoahu korral. Hädaabi telefonile ei helista nalja pärast.
<b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:	
<b>TEEMA Mina ja tervis</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vaimne, füüsiline ja sotsiaalne tervis.</li> <li>• Tervislik eluviis (sh õige toitumine, toidupüramiid, liikumine, puhkamine ja uni) .</li> <li>• Terviseriskid.</li> <li>• Hoidumine tervist ohustavatest olukordadest.</li> <li>• Esmaabi.</li> <li>• Abi saamise võimalused.</li> </ul>	<b>TEEMA Mina ja tervis</b> <p>Terviseriskide ja kuidas püsida terve käsitlemisel on võimalikud mitmed tegevused:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Probleemülesande lahendus paaris- ja rühmatöös.</li> <li>• Rollimäng.</li> <li>• Õppemängud (liikumine).</li> <li>• Loovülesanne teemal “Doktor mina” annab nt plakati kujul soovitusi enda ealistele tervisliku eluviisi teemal.</li> <li>• Diskussioon.</li> <li>• Mõistekaart.</li> <li>• Rühmatöö.</li> <li>• Video “Tervislikud eluviisid – sport ja puhkus”</li> <li>• Video “Lapse keha on tema enda oma!”</li> <li>• Kätepesu on oluline teema ja seda tuleks ikka ja jälle meelde tuletada ning praktiliselt läbi teha. Kätepesu plakat klassi kraanikausi juurde. Videod leiab youtubist nt. Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli video" Kuidas õpetada lapsi korralikult käsi pesema."</li> <li>• Näiteks multifilmide “Jänku-Juss õpib mürgistustest hoiduma”, “Jänku-Juss peseb käsi”, Jussi künnipäev ja taldrikureegel, “Juss teab, et sport hoiab tervena” vaatamine ja analüüs.</li> </ul> <p>Teema esmaabi ja abi saamise võimaluste õpetamistegevuste võimalikud näited:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Demonstratsioon ja praktiline tegevus.</li> <li>• Juhtumianalüüs ja rollimäng.</li> <li>• Esmaabi õppevideode vaatamine ja analüüs inimeseõpetuse teema „Tervis“ õppimiseks.</li> <li>• Õppekäik Päästekomandosse.</li> <li>• Õppekäigul Tallinnasse Tervishoiumuuseumi võib valida programm "Õnnetus ei hüüa tules".</li> </ul>
<b>Õpitulemused:</b>	<b>Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused</b> ( <i>Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada</i> )
<b>TEEMA Mina ja teised</b>	<b>TEEMA Mina ja teised</b> Turvaline käitumine ja kohanemine erinevas sotsiaalses ümbruses kodanikupädevustena. Riskikäitumine ja selle ennetamine on tõhusad sotsiaalsed oskused.

<p>1) toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust;</p> <p>2) demonstreerib õpituatsioonis üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist;</p> <p>3) tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähiseid;</p> <p>4) kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist;</p> <p>5) märkab liiklusohutlike kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks;</p> <p>6) teab, et vägivaldal on eri vormid; selgitab, mida vägivaldne käitumine võib endaga kaasa tuua;</p> <p>7) teab abi saamise võimalusi inimväärlikust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald;</p> <p>8) demonstreerib õpituatsioonis abi saamise ja abistamise võimalusi vägivalda korral;</p> <p>9) selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust.</p>	<p>Rollimängudes, lühijuttudes ja situatsioonipiltidel eristada viisakat ja ebaviisakat suhtlemist. Samuti suunata õpilasi märkama teise inimese kehakeelt, näoilmeid ja intonatsiooni. Erinevate situatsioonide läbimängimisel pöörata tähelepanu, kas pöörduda kellegi poole pöördudes sina- ja teie-vormi kasutamine.</p> <p>Klassiruumis kasutada erinevaid valgusfoori mängu, videode vaatamist ja analüüsi, liiklusmärkide uurimine kuju ja taustavärvi alusel, rühmitamisülesanded märkide tähenduse alusel, liiklusmärkide joonistamine ja värvimine, lauamängud ning ka liiklusolukordade läbi mängimine. Alles seejärel suunduda reaalses liikluses liiklusohutlike kohtade jms märkama ja analüüsima.</p> <p>Kokku leppida reeglid ja tagajärjed lihtsalt ja mõistetavalt. Suurem mõju on hea käitumise tunnustamine kui halva käitumise keelamine.</p> <p>Arutelude käigus rõhutada positiivsed, väärtustada erinevusi ning tõsta lapse enesehinnangut. Vajadusel esitleda arutelu vajalikud väljendid õpilastele enne vestlust, mille hulgas õpilane ise valiku teeb.</p> <p>Konkreetset käitumiseakti hinnatakse õige/vale printsiibil. Kirjeldamisele eelneb sidusa tekstiloome omandamine eesti keele tundides. Õpilane nimetab võimalusi sõprade leidmiseks ja hoidmiseks. Lisaks teab, mis teod aitavad sõpru leida ja hoida ning mis võib viia sõpruse purunemiseni.</p>
<p><b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:</p>	
<p><b>TEEMA Mina ja teised</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Reeglid ja käitumisnormid.</li> <li>• Seadused.</li> <li>• Üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimine.</li> <li>• Käitumisnormide ja seaduste järgimine koolis ja lähiümbruses.</li> <li>• Liiklusreeglid.</li> <li>• Liiklusreeglite järgimine.</li> </ul>	<p><b>TEEMA Mina ja teised</b></p> <p>Reeglite ja käitumisnormide omandamiseks võib kasutada järgnevaid tegevusi:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Juhtumianalüüs.</li> <li>• Rühmatöö.</li> <li>• Rollimäng. Kooli kodukorra põhjal etendada kooli igapäevaeluga seotud situatsioone ning välja tuua, mis kooli kodukord nende kohta ütleb.</li> <li>• Diskussioon ja paaristöö vastavasisulise lasteluule ja/või lastekirjanduse alusel.</li> <li>• Töö tekstiga. Kooli kodukorrast leida õpetaja antud küsimustele vastused. Õpilaste hinnangud, kui hästi nad kooli kodukorda tunnevad.</li> </ul> <p>Turvalise käitumise omandamiseks liikluses, võib kasutada järgnevaid tegevuste näiteid:</p>

- Turvaline käitumine liikluses koduteel ja koduümbruses.
- Vägivald ja selle erinevad vormid.
- Vägivaldse käitumise negatiivsed tagajärjed.
- Abi saamise võimalused koolikiusamise ja teiste vägivaldse käitumise ilmingute korral
- Sõprus ja sõpruse hoidmine.
- Koostöö vajalikkus.
- Hoolitsemine ja abistamine ning prosotsiaalse käitumise väärtustamine. Heategemine ja heategevus.

- Diskussioon ja rühmatöö.
- Näitlikustamine.
- Multifilmide vaatamine ja analüüs:
  - Jussi koolitee.
  - Juss õpetab Villule kooliteed maal.
  - Jussi klassi laste kooliteed linnas.
  - Jussi helkurid.
  - Lõvi Leo laul-
- Video Lõvi Leo filmis "Turvaliselt kooli" vaatamine ja analüüs
- Lastesarja „Märka märki!” videode vaatamine ja analüüs
- Paaristöö. Õpilased individuaalselt panevad kirja 5 liiklusreeglit ja vahetavad pinginaabriga tööd, lisab juurde, mis juhtub, kui neid mitte järgida.
- Individuaaltöö. Õpilase joonistus oma kooliteest. Joonistusele märkida juurde kooliteel paiknevad ohukohad. Juurde kirjutada, kuidas õpilane nendes olukordades ennetavalt käitub.
- Juhtumianalüüs.
- Paaristöö.
- Rollimäng.
- Paaristöö. Õpilased individuaalselt panevad kirja 5 liiklusreeglit ja vahetavad pinginaabriga tööd, lisab juurde, mis juhtub, kui neid mitte järgida.
- Võimalikult palju käia koos õpilastega liikluses, et harjutada tunnis õpitut.
- Mängida valgusfoori mängu- roheline värv tähendab liikumist, kollane kohapeal sammumist ja punane paigal seismist (kivikuju). Arutleda, mida need samad värvid liikluses ning miks tuleb kollase tule juures juba peatuda.
- Helkuri vajalikkuse mõistmiseks viia läbi katseid. Näiteks pimedas kohas koolimajas.
- Ühissõiduki reeglid harjutada erinevates näitlikes situatsioonides klassiruumis, seejärel liikluses, et rakendada õpitut reaalses olukordades.
- Harjutada abi küsimist reaalses visuaalsetes punktides (lihtsalt ja mõistetavalt) sammud, mida teha kui olen eksinud. Toetavad erinevad rütmid ja lauluviisid.
- Rühmatöö. “Minu unistuste tee kooli”

Vägivalla teemat käsitledes on tegevuste võimalikud näited alljärgnevad:

- Diskussioon vägivalla erinevatest vormidest.
- Film “Jätke mind rahule!” vaatamine ja analüüs
- Multifilm “Kreete” vaatamine ja analüüs

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Juhtumianalüüs.</li> <li>• Õppeülesanded allika: Farnasari, E., &amp; Ortu, D. (2021) “Kiusamisest vabaks”. OÜ Dada AD alusel.</li> <li>• Ühiselt tutvumine Lasteabi veebilehe ja numbriga.</li> <li>• Rühmatöö.</li> <li>• Juhtumianalüüs.</li> <li>• Loovtöö: plakat/visuaalne pilt.</li> <li>• Rollimäng.</li> <li>• Juhtumianalüüs.</li> </ul> <p>Sõpruse teemat käsitledes on tegevuste võimalikud näited alljärgnevad:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Juhtumianalüüs.</li> <li>• Rühmatöö.</li> <li>• Rollimäng.</li> <li>• Loovtegevus: sõbrale kirja kirjutamine.:</li> <li>• Diskussioon ja paaristöö vastavasisulise lasteluule ja/või laste/noorte kirjanduse alusel.</li> <li>• Multifilmide, videode vaatamine: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Video vaatamine NOVA: milline ei tohiks üks sõber olla?</li> <li>○ Mina ka: Sõprus</li> </ul> </li> <li>• Arutelu: milline on hea sõber?</li> </ul>
<b>Õpitulemused:</b>	<b>Metoodilised soovitused, sh <u>õpistrateegiate</u> rakendamine, diferentseerimise võimalused</b> <i>(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)</i>
<b>TEEMA Mina: teave ja asjad.</b> <b>1)</b> loetleb erinevaid teabeallikaid; <b>2)</b> leiab infot erinevatest allikatest õpetaja juhendamisel; <b>3)</b> võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest; <b>4)</b> kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte; <b>5)</b> selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel; <b>6)</b> teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine;	<b>TEEMA Mina: teave ja asjad.</b>  Teema käsitlemine eeldab tööd erinevate infoallikatega, näiteks erinevate poodide infokirju, ajalehti, ravimite kasutamishuudeid, reklaamtekstid jne ning arutleda, miks nendele kantud info oluline on. Oluline on õpilasi suunata vajalikku infot leidma.  Vastav teema võimaldab anda õpilastele praktilisi ülesandeid oma klassi või kooli puudutava teabe hankimiseks.  Võib käsitleda ka taskuraha teemat. Selle juures võib arutleda ja uurida vastuseid järgnevatele küsimustele (arutelu toetab õpetaja suunavate küsimuste ja märksõnadega): Kust tuleb taskuraha? Kuidas lapsed raha saavad? Kuidas täiskasvanud raha saavad? Mida on võimalik raha eest osta?

<p>7) hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine.</p>	<p>Millele ma oma raha kulutan/kulutaksin? Seejärel mõelda, kuidas ja millega saab ostude eest tasuda.</p> <p>Säästmise teemat käsitledes rääkida esialgu soovidest ja vajadustest. Arutleda, mis on need asjad, mida ma vajan ja mis on lihtsalt minu soovid. Vajadusel esitleda arutelus vajalikud väljendid õpilastele enne vestlust, mille hulgast õpilane ise valiku teeb.</p> <p>Ettevõtlushpädevust ning rahatarkust arendavad töölehed. Vastava teema käsitlemist toetavad mitmed lauamängud (nt "Taskuraha täringumäng") ja poemängud. Samuti on võimalus osaleda koolis korraldataval laatadel. (Näiteks koguda raha ühiselt soovitud ürituse või õppekäigu jaoks.)</p>
<p><b>Õppesisu</b> sh praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused:</p>	
<p><b>TEEMA Mina: teave ja asjad.</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Teave. Erinevad teabeallikad.</li> <li>• Teabeallikate kasutamine.</li> <li>• Teabeallikate usaldusvärsus.</li> <li>• Meedia kasutusvõimalused ja ohud.</li> <li>• Turvaline meediavahendite kasutamine.</li> <li>• Raha. Raha teenimine, kasutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste plaanimine.</li> <li>• Keskkonna hoidmise võimalused säästlikul tarbimisel.</li> <li>• Enda võimalused keskkonna hoidmisel lähiümbruses.</li> </ul>	<p><b>TEEMA Mina: teave ja asjad.</b></p> <p>Teema teabeallikate käsitlemisel võib kasutada järgnevaid meetodilisi näited:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Töö erinevate teabeallikatega.</li> <li>• Diskussioon, paaristöö, rühmatöö.</li> <li>• Rollimäng.</li> <li>• Multifilmide vaatamine ja analüüs: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Jänku-Jussi internetimaailm. 1 osa; 2 osa; 3 osa.</li> <li>○ Juss ei jaga oma andmeid!</li> <li>○ Jänku-Juss õpib internetiohtusid vältima.</li> <li>○ Andmekaitse.</li> <li>○ Bibi internetis.</li> <li>○ Bibi kingitus – arukas klõpsamine internetis.</li> </ul> </li> <li>• Targalt internetis Videod. <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Suhtle viisakalt.</li> <li>○ Tunne oma netisõpru!</li> </ul> </li> <li>• Jänku-Jussi internetimaailm.</li> <li>• E-külalistunni “ Kes häkkis minu Robloxi konto ära?” vaatamine ja töölehe täitmine.</li> </ul> <p>Raha teenimise, säästmise, kasutamise ja laenamise õpetamisel võib kasutada alljärgnevaid näiteid:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Diskussioon ja vastavasisuline lasteluuletus/-laul/-kirjanduse katkend.</li> <li>• Paaristöö, rühmatöö.</li> <li>• “Mõistlik tarbimine ja kolm pörsakest” õppematerjalid</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kooli laadal enda/pere valmistatud toidu ja/või kauba müümine sh tulu ja kulu arvestamine.</li> <li>• Multifilmide vaatamine ja analüüs: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Juss ja euromündid.</li> <li>○ Jänku-Juss käib poes.</li> <li>○ Jussi ja Jassi varandus.</li> <li>○ Juss tahab investeerida.</li> <li>○ Juss tahab investeerida 1/2.</li> <li>○ Juss õpib säästvalt tarbima.</li> </ul> </li> </ul> <p>Keskkonna hoidmise seotud teemade käsitlemisel on võimalikud järgnevad näited:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Diskussioon ja rühmatöö.</li> <li>• Multifilmide vaatamine ja analüüs: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Jänku-Jussi suur käejälg.</li> <li>○ Jänku-Juss aitab rasvatihast-</li> <li>○ Jänku-Juss saab teada, kust toit tuleb.</li> <li>○ Juss uurib ökosüsteemi-</li> <li>○ Juss sorteerib prügi.</li> <li>○ Juss kaitseb Läänemerd.</li> </ul> </li> <li>• Rollimäng.</li> <li>• Ülesanne. Jäätmete sorteerimine. Ühendab jäätmed õigete nimetustega sorteerimise nõudel.</li> <li>• Eesti Energia prügimäng.</li> </ul>
<p>Lisaks eelpool mainitule on õppe diferentseerimiseks mitmeid võimalusi: anda õpilastele lühikesi (lihtsalt sõnastatud) juhiseid, kasutada lugemiskeskuste puhul rohkem pildilist materjali kasutades näiteks visuaalset lihtsustamist, arutlemine toimub pildimaterjalide ja/või lausemallide abil, õpilane valib arvamuse avaldamiseks sobiva lausungi, anda etapilisi visualiseeritud juhiseid, anda õpilasele rohkem aega, et ülesanne lõpetada, pakkuda valikuvõimalust erineva raskusastmega ülesannete vahel, luua klassi rutiine, et vähendada ärevust, minimeerida taustamüra (kasutades näiteks reguleeritavaid mürasummutavaid kõrvaklappe), minimeerida visuaalset müra (näiteks kasutades sirmi, seintel vaid oluline ja käesoleva õppega seotud info), pakkuda õpilasele oma tööde tutvustamisel alternatiive (näiteks võivad õpilased oma jutu salvestada ja õpetajaga seda individuaalselt jagada) jpm.</p>	

## 2.2 Inimeseõpetus II ja III kooliaste

THMK ainekava põhikoolile	Ainevaldkond: <b>sotsiaalsained</b>	Õppeaine: <b>inimeseõpetus</b>
---------------------------	--	--------------------------------

Kooliaste: <b>II</b>	Klass: <b>5.klass</b>	Tundide arv: <b>1</b>
<b>Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):</b>		
<p>Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.</p> <p>Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatuse ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusevalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.</p> <p>II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.</p>		
<b>Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:</b>		
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist.</li> <li>2. Väärtustab inimeste positiivseid omadusi ning positiivset mõtlemist, mõistab inimeste individuaalseid erinevusi ja on erinevuste suhtes salliv.</li> <li>3. Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust.</li> <li>4. On loov ja ettevõtlik.</li> <li>5. On iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest.</li> <li>6. Kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet, üksteise abistamist, sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikatena.</li> <li>7. Teab, millest suhtlemine koosneb, mõistab avatud suhtlemise eeliseid ja ohtusid ning järgib turvalise suhtlemise reegleid.</li> <li>8. Mõistab, et konfliktid on osa elust, teab konfliktide võimalikke põhjusi ja tõhusaid lahendusviise, mõistab erinevate käitumisviiside tagajärgi.</li> <li>9. Teab probleemide erinevaid lahendusviise ning mõistab koostegutsemise väärtust.</li> <li>10. Mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.</li> <li>11. Mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust.</li> <li>12. Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.</li> <li>13. Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele.</li> <li>14. Teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi.</li> <li>15. Mõistab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske, väärtustab tervislikku elu uimastiteta ja teeb tervislikke valikuid.</li> </ol>		
<b>Õpitulemused</b> (osaoskuste kaupa)	<b>Metoodilised soovitused, sh <u>õpistrateegiate</u> rakendamine, diferentseerimise võimalused</b> <i>(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)</i>	

<p><b>TERVIS</b> Selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• nimetab tervist mõjutavaid füüsilisi, vaimseid ja sotsiaalseid tegureid</li> <li>• Tervis</li> <li>• Tervise olemus</li> <li>• Tervise aspektid: füüsiline, vaimne, sotsiaalne tervis.</li> <li>• Tervist mõjutavad tegurid - eluviis, pärilikkus, keskkond, tervishoid.</li> </ul> <p>Seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks).</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• nimetab mõõdetavaid ja hinnangulisi tervisenäitajaid;</li> <li>• selgitab, kuidas erinevad tervisetegurid tervist mõjutavad.</li> <li>• Mõõdetavad ja hinnangulised tervisenäitajad.</li> <li>• Stress</li> <li>• Stressiga toimetulek.</li> </ul> <p>Teab, et meedia saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• mõistab reklaamide eesmärke,</li> <li>• eristab arvamust faktist</li> <li>• Meedia osa tervisega seotud otsustes.</li> <li>• Tervise teemalised veebilehed.</li> </ul> <p>Toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist.</p> <p>Toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust.</p> <p>Selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tervislik eluviis.</li> <li>• Tervist toetavad tegevused: tervist toetav toiduvalik, füüsiline aktiivsus, uni ja puhkus.</li> </ul>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.</p> <p>Tervise teemat käsitlevad õpetaja selgitused koos esitlustega. Mõistekaart ja definitsioon “tervis”. Paaristööna koostavad kõigepealt märksõnalise tervise selgituse ning seejärel mõistekaarti kasutades tervise definitsiooni.</p> <p>Mänguline ülesanne - nurgad. Klassi nurkadesse pannakse sildid “vaimne”, “füüsiline”, “sotsiaalne”, “kõik”. Õpetaja nimetab märksõnu ning õpilased liiguvad vastava sildi juurde, mida antud märksõna kirjeldab. Mäng sobib nii tervise osade kui tervist mõjutavate tegurite osas.</p> <p>Diagrammi koostamine tervist mõjutavate tegurite (nt eluviis, arstiabi, keskkond, pärilikkus) omavahelise suhte kohta. Märksõnade kirjutamine diagrammile.</p> <p>Infootsing. Otsib <a href="#">Tervisesõnastik</a> tervise ja tervist mõjutavate teguritega märksõnu. Kirjutab väikestele paberitele ühele poole sõna, teisele poole selgituse.</p> <p>Sõnaalias. Kasutades eelmise ülesande infootsingus lehtedele kirjutatud sõnu mängitakse nendega sõnaseletusmängu.</p> <p>Praktiline ülesanne - oma pikkuse, kaalu, pulsi määramine (sh kehamassiindeks).</p> <p>Individuaalülesanne. Oma tervise kirjeldamine kasutades hinnanguid “hea kehv”, “energiline - väsinud”, “unine - ergas” jne</p> <p>Une olulisus. Oma uneharjumuste analüüs. Plakat “Hea une saladus”.</p> <p>Unepäeviku täitmine. Nädala jooksul märgib une pikkuse ja hindab kvaliteeti (magasin hästi, halvasti. ärkas jne).</p> <p>Stressi maandamise meetodite praktiline harjutamine.</p> <p>Infootsing veebis ja teatmikes teemal “tervis” või “stress”. Otsingu tulemuste vormistamine töölehele.</p> <p>Infootsing. Erinevate tervise teemaliste ajalehtede, ajakirjade või online väljaannetega tutvumine. Eelnevalt annab õpetaja juhendi, mida allikate juures kirja panna. Välja kirjutada, milliseid tervisega seotud soovitusi või reklaame seal jagatakse. Õpilane kirjutab välja korrektse viite ning annab esialgse hinnangu kas tegemist on usaldusväärse allikaga või mitte, põhjendab oma valikut. Järgneb õpetaja juhitud arutelu välja toodud teemadel.</p> <p>Paaristöö. Arvamus või fakt? Esmalt arutatakse mis vahe on arvamusel ja faktil. Õpetaja annab ette meediast võetud laused, õpilased otsustavad kas need on faktid või kellegi arvamused.</p> <p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.</p>
--	--

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Turvaline elukeskkond (sh meedia) ja tervislik eluviis</li> <li>• Keha eest hoolitsemine (karastamine ja hügieen).</li> </ul>	<p>Rühmatöö: eluviisi komponendid. Võib teha suurtele lehtedele või nt padletis.</p>
<p><u>MURDEIGA JA KEHALISED MUUTUSED</u>  Nimetab murdeas toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi.  Toob näiteid erinevast arengutempost murdeas.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Murdeiga elukaares</li> <li>• Murdeea olulisus</li> <li>• Murdeea füüsilised ja emotsionaalsed, vaimsed ja sotsiaalsed muutused.</li> <li>• Igaühel oma tempo.</li> <li>• Toimetulek muutustega.</li> <li>• Suguline küpsus ja soojätkamine. Viljastumine, rasedus, lapse sünd.</li> <li>• Muutustega seonduvate kehaosade ja elundite nimetused ja toimimise põhimõtted, sh sugurakkude valmimise seos lapsesaamisvõime ja seksuaalsusega.</li> <li>• Positiivne suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine</li> </ul>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.  Murdeea muutuste selgitused õpetaja poolt koos esitlusega, millel on suguelundite joonised.</p> <p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.  Arutelu või rühmatöö. Kas ja millega noored riskivad.  Tabeli täitmine. Turvaline käitumine kodus, tänaval, koolis.  Tutvumine kooli kodukorraga. Millised punktid kodukorras aitavad tagada turvalisust (füüsiline, vaimne, sotsiaalne).  Rühmatöö. Olukordade analüüs. Õpetaja annab olukorrad. Õpilased analüüsivad neis olevaid võimalikke ohtusid ning pakuvad viise kuidas ohutust suurendada. (koolitee, trenn, matkamine)</p>
<p><u>TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE</u>  Toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumises:  Riskikäitumine on käitumine, kui rikutakse teiste inimeste ja/või ühiskonnas kehtivaid reegleid ja norme nii, et sellise käitumise tagajärjed on kahjulikud inimesel endale (nt terviseriskid) ja/või teistele (nt vägivald)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Riskikäitumine ja selle liigid (sh terviseriskid).</li> <li>• Ohutus kodus, koolis, avalikus ruumis, sh tule-, vee- ja elektriohutus.</li> <li>• Riskikäitumist ennetavad ja soodustavad tegurid.</li> </ul> <p>Selgitab, miks on normid, sh liikluseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Reeglid ja normid.</li> </ul>	<p>Definitsiooni koostamine. Mis on reeglid, kokkulepped.  Individaalülesanne. Kooli kodukord. Mis selles üllatas, mis on kõige olulisem? Mis on puudu? Õpilane loob oma lühikese reeglistiku viiest punktist mida täidab alati, toob välja kas on midagi mida (vahel) ei täida.  Tutvumine liikluseadusega jalakäija ja ratturi seisukohast. Isiklik turvalisuse seadustik - jalgratas, jalakäija, elektri tõuks. Millega pean arvestama kui olen ... Lühikese seadustiku koostamine.</p> <p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.  Rühmatöö. Kolmikutes. Kaks räägivad millestki. Kolmas teeb klassile kokkuvõtte.  Rääkijad annavad hinnangu, kas kokkuvõtte on tõene ja ülevaatlik. Järgneb klassi arutelu kui lihtne/ raske on sellist kokkuvõtet teha.</p>

- Seadused (sh liiklusseadus).
- Reeglite ja normide vajalikkus.

Toob näiteid meediaga seotud ohtudest

Teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine.

Otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest terviseteemalist infot, järgides autoriõigust.

- Meedia (sh reklaami) mõju otsustele.
- Meediaohud ja nende vältimine ning abi saamise võimalused.
- Usaldusväärsed infoallikad.
- Infootsing (sh terviseteemaline) usaldusväärsetest infoallikatest
- Internet, selle turvaline kasutus.
- Interneti ohud ja võimalused.
- Autoriõigused. Autoriõiguste seadus. Autoriõigused ja õpilane.

Kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele.

- Uimastid
- Uimastite kahjulik mõju tervisele, otsustele ja käitumisele.
- Tervislikud valikud.
- Illeegaalsed ja legaalsed uimastid.
- Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seotud riskid tervisele.
- Kofeiini ja/või teisi erguteid sisaldavate jookide (sh kohv, energiajoogid, energiavesi) mõju tervisele (sh sõltuvuse võimalik kujunemine).

Rühmaarutelu mõistete avamiseks.

Võistlusmäng rühmades. Miks on hea mitte tarbida uimasteid?

Klassiarutelu milline käitumine on tervist kahjustav.

Rollimängud kaaslaste survele vastu seismiseks ja uimastitega seotud olukordades “ei” ütlemise harjutamiseks.

Juhtumite arutelu. (Uimastid, kiusamine, vägivald, kaaslaste surve) Kuidas nendes olukordades käituda.

<p>Demonstreerib õpisiituatsioon, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused (sh sotsiaalsed toimetulekuoskused vägivalla ja uimastiennetuses).</li> <li>• Oskus õelda “ei”.</li> <li>• “Ei” ütlemise ja väljendamise viisid.</li> <li>• Otsused/Otsustamine. Otsuste tagajärjed.</li> <li>• Vastutus oma otsuste eest.</li> <li>• Kaaslaste mõju otsustele</li> <li>• Koolikiusamine. (füüsiline, verbaalne, kaudne küberkiusamine).</li> <li>• Kiusamisega hakkamasaamine ja abi saamise võimalused.</li> </ul>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.  Õpetaja selgitused esitlusega. Nakkuslikud ja mittenakkuslikud haigused.  Kätlemise mäng. HIV ja teiste nakkuslike haiguste leviku mõistmiseks.  Rühma- ja seejärel klassi ühine töö. Tervist toetavad ja haigestumist ennetavad tegevused.  Praktilised ülesanded esmaabi andmisel. Nukul elustamise harjutamine.</p>
<p><b>HAIGUSED JA ESMAABI</b>  Toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist.  Demonstreerib õpisiituatsioon, esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Haigused: nakkus- ja mittenakkushaigused, viirushaigused.</li> <li>• Haigestumise põhjused.</li> <li>• Haigestumise vältimise viisid.</li> <li>• Õnnetused.</li> <li>• Õnnetuste vältimine.</li> <li>• Esmaabi.</li> <li>• Abi kutsumine.</li> <li>• Tervis - inimese väärtuslikem vara.</li> </ul>	

<b>THMK ainekava põhikoolile</b>	Ainevaldkond: <b>sotsiaalsained</b>	Õppeaine: <b>inimeseõpetus</b>
Kooliaste: <b>II</b>	Klass: <b>6.klass</b>	Tundide arv: <b>1</b>

<b>Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):</b>	
<p>Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.</p> <p>Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatuse ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuseavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.</p> <p>II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.</p>	
<b>Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:</b>	
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist.</li> <li>2. Väärtustab inimeste positiivseid omadusi ning positiivset mõtlemist, mõistab inimeste individuaalseid erinevusi ja on erinevuste suhtes salliv.</li> <li>3. Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust.</li> <li>4. On loov ja ettevõtlik.</li> <li>5. On iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest.</li> <li>6. Kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet, üksteise abistamist, sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikatena.</li> <li>7. Teab, millest suhtlemine koosneb, mõistab avatud suhtlemise eeliseid ja ohtusid ning järgib turvalise suhtlemise reegleid.</li> <li>8. Mõistab, et konfliktid on osa elust, teab konfliktide võimalikke põhjusi ja tõhusaid lahendusviise, mõistab erinevate käitumisviiside tagajärgi.</li> <li>9. Teab probleemide erinevaid lahendusviise ning mõistab koostegutsemise väärtust.</li> <li>10. Mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.</li> <li>11. Mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust.</li> <li>12. Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.</li> <li>13. Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele.</li> <li>14. Teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi.</li> <li>15. Mõistab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske, väärtustab tervislikku elu uimastiteta ja teeb tervislikke valikuid.</li> </ol>	
<b>Õpitulemused</b> (osaoskuste kaupa)	<b>Metoodilised soovitused, sh <u>õpistrateegiate</u> rakendamine, diferentseerimise võimalused</b> ( <i>Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada</i> )
<u>MINA JA SUHTLEMINE</u>	

<p>Selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Mõistab enesehinnangu olemust.</li> <li>• Saab aru, et enesehinnang on osa tema minapildist.</li> <li>• Enesetundmine. Mina-pilt (kirjeldav ja hinnanguline osa).</li> <li>• Enesehinnang.</li> <li>• Enesehinnangu kujunemine.</li> </ul> <p>Selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalusi.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• oskab nimetada enda erinevaid omadusi</li> <li>• mõistab, et ennast saab pidevalt arendada</li> <li>• Eneseanalüüs. Oma omaduste ja väärtuste selgitamine ja arendamine.</li> <li>• Väärtused.</li> <li>• Huvid.</li> <li>• Võimed</li> </ul> <p>Mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikust tegutsemisest.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• mõistab, et tema ise saab suunata oma tegevusi</li> <li>• Ettevõtlikkus, selle väljendumine tegutsemisel.</li> <li>• Ettevõtlikkuse tähtsus igapäevaelus ja ühiskonnas.</li> <li>• Ettevõtlikkus ja tööelu.</li> </ul>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.  Õpetaja selgitused esitlusega. Enesehinnang ja selle kujunemine.  Enesehinnangu mõistekaardi koostamine - keha, välimus, tunded, suhted, suhtumine endasse.</p> <p>Ideekaart. Rühmatöö. Inimese omadused - huvid, võimed, väärtused.  Rühmatöö. Omaduste loendi koostamine.  Individuaalülesanne. Igaüks valib eelmises rühmatöös koostatud omaduste loendist omadused, mis iseloomustavad teda ja teeb neist enda kujundatud omaduste loendi.  Õpetaja selgitused esitlusega. Inimest iseloomustavad tunnused - omadused, väärtused, huvid, tegevused, suhted, enesehinnang.</p> <p>Ideekaart Ideepanga loomine. Väikestes rühmades ettepanekute koostamine kohalikule omavalitsusele kuidas luua juurde noortele sobivaid vabaaja tegevusi. Ettepanekutest koostatakse mapp ja antakse KOVile üle.  Loovülesanne. Rühmatöö. "Unistuste kool". Mida unistuste koolis õpetatakse, kes õpetavad, kes õpivad, milline on koolipäev.  Viktoriin. Milline amet? Kirjelduse järgi tuleb ära arvata millise ametiga on tegemist. Õpilane märgib ära ametid, mis pakuvad huvi.</p> <p>Ajurünnak. Miks me suhtleme? Kuidas me suhtleme?  Ideekaart. Suhtlemise olemus. Võib teha rühmas.  Definitsioon. Ideekaardi järgi suhtlemise definitsiooni koostamine.  Rühmatöö. Verbaalse ja mitteverbaalse suhtlemise osade/ näidete/ viiside leidmine. Võib teha digivahenditega.  Õpetaja selgitused esitlusega. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Suhtlemise komponendid</p> <p>Õpetaja selgitused esitlusega. Agressiivne, alistuv ja kehtestav käitumisviis, nende sarnasused, erinevused.</p>
---	---

<p>Seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• õpib tundma oma huvisid ning seostama neid tulevikuga</li> </ul>	<p>Loovülesanne. Voldiku/ plakati koostamine käitumisviiside võrdlemiseks.</p>
<p><u>SUHTLEMINE TEISTEGA</u> Kirjeldab, millest suhtlemine koosneb.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• mõistab suhtlemise olemust</li> <li>• toob näiteid suhtlemise komponentide kohta</li> <li>• Suhtlemise mõiste.</li> <li>• Suhtlemise olemus (teise tajumine, teabevahetus, mõjutamine)</li> <li>• Verbaalne suhtlemine Mitteverbaalne suhtlemine.</li> </ul> <p>Eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• iseloomustab erinevaid käitumisviise</li> <li>• Agressiivne, alistuv ja kehtestav käitumine ning nende mõju suhetele.</li> <li>• Kehtestava käitumise viisid. Kehtestava käitumise põhimõtted ja eelised</li> </ul> <p>Teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud, ja tunneb need ära. Toob näiteid eelarvamuste mõjust igapäevaelus.</p>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks. Joonemäng/ pooluste mäng “Jah/ ei”. Õpetaja nimetab olukordi ja käitumisviise. Õpilased otsustavad kas need on stereotüüpsed või mitte. Kompleksülesanne. Õpilased kirjutavad vihikusse individuaalselt näiteid koolis esineva eelarvamuslikku/ stereotüüpsed käitumise kohta. Loevad teistele ette. Arutatakse millised on tegelikult eelarvamuslikud. Õpetaja kirjutab need tahvlile. Rühmas pakutakse nende muutmiseks lahendusi.</p> <p>Klassiarutelu. Millistes olukordades tuleb keelduda, miks, kuidas seda teha? Õpetaja selgitused esitlusega. Sotsiaalsed oskused - enese esitlemine, enese avamine, kuulamine, enesekehtestamine. Kahjustavad tegevused - kiusamine, manipuleerimine. Mõistekaart sotsiaalsete oskuste ja kahjustava käitumise kohta. Ajurünnak. Kahjustava käitumise ennetamine ja vältimine.</p> <p>Rühmatöö. turvalise internetikasutuse reeglite koostamine, sh pöörata tähelepanu just turvalisele suhtlemisele.</p>

<p>Toob näiteid, kuidas eelarvamused mõjutavad igapäevasuhtlust.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ühiskonnas juurdunud uskumuste ja hoiakute mõju inimesele.</li> <li>• Eelarvamused</li> <li>• Stereotüübid</li> <li>• Eelarvamuste ja stereotüüpide mõju suhetele</li> <li>• Sallivus.</li> <li>• Aktsepteerimine.</li> </ul> <p>Teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seisemisel. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• nimetab kahjustavaid käitumisviise</li> <li>• selgitab, kuidas enese eest seista ilma teisi kahjustamata.</li> <li>• Tõendus põhised enesekohased ja sotsiaalsed oskused (otsuste langetamine ja probleemide lahendamine; loov ja kriitiline mõtlemine; emotsioonide ja stressiga toimetulek; enesetunnetus - ja, suhtlemisoskus) riskikäitumise (uimastikasutamine ja vägivald) ennetamisel.</li> <li>• “Ei” ütlemist eeldavad olukorrad.</li> <li>• “Ei” ütlemise viisid, julgus ja tähtsus.</li> </ul>	<p>Juhtumite analüüs. Õpetaja annab ette erinevaid suhtlemisolukordi. Õpilased otsustavad paaristööna kas selline käitumine on sobiv. Eitava otsuse korral pakuvad teisi käitumise viise selles olukorras. Juhtumid on erinevad, nt vabandamine, vestluse alustamine, jutule vahele segamine, meili saatmine jne.</p> <p>Klassiarutelu. Mille poolest inimesed erinevad ja/või sarnanevad. Astu sisse. Õpilased moodustavad ringi, üks õpilane esitab ühe väite selle kohta, mis talle meeldib ning astub ringi sisse ja teised õpilased, kes nii arvavad astuvad ka. Kõik õpilased saavad öelda oma väite.</p> <p>Klassiarutelu mõistete avamiseks. Lastega filosoferimine - õigus, õigus, vastutus Individuaalülesanne. Töö tekstiga. Lapse õiguste konventsioon. Kirjutada välja 5-6 lapse kõige põhilisemat õigust, põhjendada oma valikut.</p> <p>Klassiarutelu mõistete avamiseks. Rühmatöö prosotsiaalse käitumise (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) kohta.</p> <p>Individuaalülesanne. Tutvuda erinevate tunnetega, arendada oma sõnavara. Kasutada tunnete kaarte või veebimaterjale. Rühma- või klassitöö. Tunnete pada. Rühmades või klassi koostöös kirjutatakse suurtele paberitele erinevate tunnete nimetusi. Sarnased tunded koondatakse lähestikku</p>
---	--

<p>Toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• mõistab enda vastutust erinevates suhtluskeskkondades</li> <li>• Internet</li> <li>• Interneti võimalused ja ohud</li> <li>• Turvaline internetikasutus.</li> <li>• Viisakas, austav ja hooliv suhtlemine.</li> </ul>	<p>Rühmatöö maailmakohviku meetodil. Konfliktide põhjused, tagajärjed, ennetusviisid, lahendamise viisid. Konfliktide ennetamise võimalused. Konfliktide lahendamise viisid. Rühmatöö kujundatakse plakatina. Rollimäng. Erinevate konfliktolukordade esitamine ning neile lahenduste pakkumine. Rühmaarutelu. Konfliktide lahendamise viisid. Õpetaja annab ette erinevad konfliktidega toimetuleku viisid. Märjastada tõhusad kehtestavad viisid, põhjendada oma valikut. Õpetaja esitus. Konfliktide lahendamise viisid - kilpkonn, hai, rebane, kaisukaru, öökull.</p> <p>Klassiarutelu mõistete avamiseks. Lastega filosoferimine - valetamine, spikerdamine, teiste süüdistamine. Ajurünnak. Probleemide lahendamise viisid. Juhtumite analüüs. Õpetaja annab ette erinevaid probleeme (kohustus jäi täitmata, kiusamine sh küberkiusamine, valetamine jne). Õpilased pakuvad kas üksi, paaris või rühmades neile lahendusi. Iga lahenduse korral otsustatakse kas see on tõhus või mittetõhus lahendus lähtudes lühi- ja pikaajalistest tagajärgedest.</p>
<p><u>SUHTED TEISTEGA</u> Toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• nimetab inimeste erivajadusi</li> <li>• Inimeste erinevused.</li> <li>• Vajadused.</li> <li>• Väärtused.</li> <li>• Erivajadused.</li> <li>• Sallivus.</li> </ul> <p>Toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• selgitab miks sõbralik käitumine on kasulik</li> <li>• Prosotsiaalne käitumine. Õigus, vastutus, hoolivus, ausus.</li> <li>• Vastutus enda sõnade ja tegude eest, s.h internetis.</li> </ul>	<p>Klassiarutelu. millised tagajärjed võivad otsustel olla. Õpetaja märgib need tahvlile kahte tulpa. Pärast paneb õpilaste abil tulpadele pealkirjad, nt positiivsed - negatiivsed või konstruktiivsed - mittekonstruktiivsed või vastutustundlikud - kahjustavad.</p> <p>Juhtumite analüüs. Õpetaja annab olukorrad ette. Rühmades otsitakse neile lahendusi. Tuuakse välja iga lahenduse plussid ja miinused. Juhtumites tehakse midagi kaaslaste mõjutusel või mõjutamiseks.</p>

Demonstreerib õpituatsioonis sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist.

- nimetab sotsiaalseid oskusi,
- toob näiteid sotsiaalsete oskuste kohta.
- Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.

Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada.

- mõistab, et kõik tunded on normaalsed
- oskab oma tundeid väljendada ennast ja teisi kahjustamata
- Tõhus sotsiaal-emotsionaalne eneseväljendus. Usaldus suhetes. Sõprus. Empaatia.
- Tunded ja nende tõhus väljendamine.

#### KONFLIKTID JA PROBLEEMILAHENDUS

Selgitab konflikti häid ja halbu külgi. Kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise.

Valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi.

- Konflikt kui suhtepeblem
- Konfliktide põhjused, tagajärjed, lahendamise viisid.

Individuaalülesanne. Panna kirja 20 positiivset omadust enda kohta ja 10 positiivset omadust klassi kohta. Võrrelda oma tööd kaaslase omaga. Lõpetuseks tuua välja 5 positiivset omadust klassi kohta.

Mäng tundekaartidega. Kaartide sorteerimine: positiivsed, mitte positiivsed. Enda omaduste märkimine kaartide abil.

Rühmatöö. Plakati tegemine: "Positiivse mõtlemise ABC"

- Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise viisid.

Näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi.

- nimetab erinevaid probleeme
- toob näiteid erinevate tõhusate probleemilahenduste kohta

Lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused.

- Otsuste langetamine ja erinevate lahendusviiside kaalumise otsustamisel
- Probleemide lahendamise viisid, s.h internetis - tõhusad ja mittetõhusad.
- Probleemilahenduste eelised ja puudused.
- Koostöö võimalused
- Koostöise tegevuse eelised.

Kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist.

- nimetab mõjutamise viise

<p>Toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• mõistab enda vastutust oma otsuste ja tegude eest</li> <li>• Kaaslaste mõju otsustele.</li> <li>• Abistav ja kahjustav mõju.</li> <li>• Grupi surve.</li> <li>• Mõjutamine. Mõjutamise viisid (ähvardamine, äraostmine, nõu andmine, kingituste tegemine, vastuteene ootamine, veenmine).</li> <li>• Toimetulek vägivallega, sh kiusamisega, abi saamise võimalused.</li> <li>• Vastutus.</li> </ul>	
<p><u>POSITIIVNE MÕTLEMINE</u> Toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta. Märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Positiivne mõtlemine.</li> <li>• Positiivne enesesisendus.</li> <li>• Positiivsed omadused.</li> </ul>	

<b>THMK ainekava põhikoolile</b>	Ainevaldkond: <b>sotsiaalsained</b>	Õppeaine: <b>inimeseõpetus</b>
Kooliaste: <b>III</b>	Klass: <b>7.klass</b>	Tundide arv: <b>1</b>
<b>Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):</b>		
Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.		

<p>Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusalalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusalalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.</p> <p>III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kuna III kooliastmega lõpeb kohustuslik kooliharidus, siis valmistavad inimeseõpetuse teemad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatumalt, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule.</p>	
<p><b>Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:</b></p>	
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist.</li> <li>2. Mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas.</li> <li>3. Teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse.</li> <li>4. Väärtustab enese arendamise vajadust ja elukestvat õpet, mõistab oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel.</li> <li>5. On loov ja ettevõtlik.</li> <li>6. Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, mõistab normide vajalikkust ühiselus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena.</li> <li>7. Teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv.</li> <li>8. Teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega.</li> <li>9. Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi.</li> <li>10. Väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise.</li> <li>11. Mõistab ja aktsepteerib seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ja seksuaalõigusi.</li> <li>12. Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.</li> <li>13. Mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus.</li> <li>14. Väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaaltervist puudutavate küsimuste kohta.</li> </ol>	
<p><b>Õpitulemused</b> (osaoskuste kaupa)</p>	<p><b>Metoodilised soovitusused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused</b> (<i>Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada</i>)</p>
<p><u>Inimese areng ja murdeiga</u> Kirjeldab pärilike ja keskkonnategurite, nt elukeskkonna, ümbritsevate inimeste ja hariduse mõju inimese arengule ja otsustele;</p>	<p>Peamiste mõistete avamine, elukaare ja murdeega seotud ülesanded.</p>

<p>Seostab inimese kasvamist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Areng, küpsemine, kasvamine, õppimine, pärilikkus, keskkonna mõju, inimese valikud.</li> <li>• Ühiskonna mõju inimese kasvamisele ja arengule.</li> <li>• Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares.</li> </ul> <p>Selgitab inimese arengut murde- ja noorukieas ning eristab seda täiskasvanueast;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Murde- ja noorukiea iseloomulikud tunnused.</li> <li>• Suguküpsus, sootunnused, keha muutumine.</li> </ul>	<p>Keskendumine murdeea muutustega seotud teemadele. Peamiste mõistete avamine.</p> <p>Enesehinnangu kujunemine ja muutumine. Peamiste mõistete avamine.</p>
<p><u>Inimene, valikud, õnn</u> Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang; Toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Minapilt - kirjeldav ja hinnanguline aspekt minapildist.</li> <li>• Positiivse minapildi kujundamine.</li> </ul> <p>Analüüsib ennast oma väärtuste, isikuomaduste, võimete ja huvide põhjal ning seostab seda valikutega elus;</p> <p>Analüüsib inimese võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Eneseanalüüs, väärtused, teadlikud valikud ja vastutus elus.</li> <li>• Enesekasvatuse võtted.</li> </ul>	<p>Mitmekülgne eneseanalüüs ja oskus seada eesmäärke ja neid täita. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.</p> <p>Arutelu. Miks kodus on suulised kokkulepped ja koolis kirjalikud? Miks peab osa reegleid kirja panema? Individuaalselt ja/või rühmas luua oma klassireeglid.</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Enesearendamine oma elutee kujundamisel.</li> <li>• Positiivne suhtumine endasse ja teistesse kui ) heaolu alus..</li> </ul>	
<p><u>Inimene ja rühm</u> Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest; Toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiselu toimimist; Analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Rühm. Erinevad rühmade liigid. Erinevad rollid, reeglid ja normid rühmas.</li> <li>• Inimeste õigused ja kohustused erinevates rühmades.</li> <li>• Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed.</li> <li>• Koostöised ja võistluslikud rühma tegevused. Hoolivuse, austuse, õigluse ja vastutustunde väärtustamine koostöises tegevuses.</li> </ul> <p>kirjeldab rühma mõju käitumisele, sh sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Konformsus. Sõltumatus. Autoriteet.</li> <li>• Toimetulek rühma survega ennast ja teisi kahjustavates olukordades.</li> </ul>	<p>Klassiarutelu. Mis põhjustel inimesed nõustuvad enamuse arvamusega? Vastused tahvlile kirja ja seejärel juhib õpetaja arutelu, täpsemate põhjuste selgitamiseks. Rühmatöö. Välja mõelda erinevaid olukordade kirjeldusi erinevat tüüpi rühmades, mis võivad tekitada rühmaliikmetel soovi nõustuda. Rühmad omavahel vahetavad olukordi ning panevad kirja, kuidas peaks vastama, et saaks oma seisukohale kindlaks jääda.</p> <p>Ülesanne. Tutvuda <a href="http://peaasi.ee">peaasi.ee</a> lehel vaimse tervise vitamiinidega. Iga vitamiini kohta koostada endale kava kuidas seda vaimse tervise toetajat kasutada ja oma elus suurendada. Rühmatöö. Kiusamine vaimse tervise häirijana. Rühmatöös tuuakse välja kiusamine sh küberkiusamise põhjused, tagajärjed, ennetamise ja lõpetamise viisid.</p> <p>Rühmatöö. Klass jagatud neljaks rühmaks. Koostada plakat etteantud teemal ja lisada juurde positiivseid tegevusi, mis noore tervist edendaks koolis ja lähikümbruses.</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Alkoholi negatiivne mõju</li> <li>2. Narkootikumide negatiivne mõju</li> <li>3. Tubakatoodete (sh e-sigaret) negatiivne mõju</li> <li>4. Kofeiin sisaldavate energiajookide negatiivne mõju.</li> </ol> <p>Lapse õiguste alusdokumendid ja lapse õigused: ÜRO lapse õiguste konventsioon, lastekaitseadus, lasteombudsman</p>
<p><u>Turvalisus, tervise- ja riskikäitumine</u></p>	

Analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida; Analüüsib laste heaolu mõjutavaid tegureid oma kogukonnas, teeb ettepanekuid, kuidas kogukonnas paremini seista laste heaolu eest;

- Inimese heaolu komponendid (sh vaimne heaolu).
- Laste heaolu mõjutavad tegurid (materiaalne, füüsiline, vaimne, sotsiaalne) kogukonna tasandil.
- Lapse ja noore vaimse heaolu tõstmise võimalused koolis ja kogukonnas.

Analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;

- Uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine indiviidi tasand: tõhusad sotsiaalsed oskused ja keeldumisoskused.
- Uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine: kogukonna ja ühiskonna tasand.

Toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi, tervist ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste seoseid;

- Lapse õigused ja kohustused peres, koolis ja ühiskonnas.

<ul style="list-style-type: none"> <li>Laste ja noorte õigusi, tervist ja heaolu kaitsvad seadused.</li> </ul>	
--	--

<b>THMK ainekava põhikoolile</b>	Ainevaldkond: <b>sotsiaalsed</b>	Õppeaine: <b>inimeseõpetus</b>
Kooliaste: <b>III</b>	Klass: <b>8.klass</b>	Tundide arv: <b>1</b>

**Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):**

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatuse ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuse avaldamiseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii ükski kui ka koos teistega. Õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuse avaldamiseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii ükski kui ka koos teistega.

III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile minna-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kuna III kooliastmega lõpeb kohustuslik kooliharidus, siis valmistavad inimeseõpetuse teemad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatult, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule.

**Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:**

1. Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist.
2. Mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas.
3. Teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse.
4. Väärtustab enese arendamise vajadust ja elukestvat õpet, mõistab oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel.
5. On loov ja ettevõtlik.
6. Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, mõistab normide vajalikkust ühiselus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena.
7. Teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv.
8. Teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega.
9. Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi.
10. Väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise.
11. Mõistab ja aktsepteerib seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ja seksuaalõigusi.

<p>12. Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.</p> <p>13. Mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus.</p> <p>14. Väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaaltervist puudutavate küsimuste kohta.</p>	
<p><b>Õpitulemused</b> (osaoskuste kaupa)</p>	<p><b>Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused</b>  <i>(Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada)</i></p>
<p><u>Tervise käitumine</u>  Toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest;</p> <p>Analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tervis kui heaoluseisund ja tervise aspektid - füüsiline tervis, vaimne tervis ja sotsiaalne tervis.</li> <li>• Tervise aspektide</li> <li>• vastastikused seosed.</li> </ul> <p>Analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tervisliku eluviisi (toitumine, kehaline aktiivsus, piisav puhkus ja uni) mõju tervise erinevatele aspektidele.</li> </ul> <p>Teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot;  Analüüsib ja hindab erinevate tervisealaste infoallikate, tervisetoodete ja ravivõtete usaldusväärsust;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tervisealased infoallikad,</li> <li>• Tervisealaste infoallikate usaldusväärsus.</li> </ul> <p>Analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressiga toimetulek.</li> </ul>	<p>Oluline rõhk terviseaspektide omavahelistel seostel.  Sissejuhatav rühmatöö. Ühisele paberile 4-5 liikmelistes rühmades ise kolmele tervise aspektile definitsiooni andmine ja kolme näite juurde toomine, mis tugevdavad seda aspekti. Seejärel erinevate aspektide juurde omavaheliste seoste loomine. Järgneb klassiarutelu</p> <p>Sissejuhatavad väited. Õpetaja koostab õiged ja valed väited, näiteks järgneva veebilehe põhjal: Liikumine. Õpilased peavad valed väited parandama ja õiged ära märkima. Järgneb klassiarutelu.</p> <p>Infootsingu ülesanne otsida riiklikult tunnustatud organisatsioonidest usaldusväärset infot kirja panna 1) veebileht 2) teemad, mille kohta infot võib leida. Võib teha rühmatööna. Õpetaja jagab rühmadele veebilehed, ajakirjad jms, mille kohta rühm teeb ülevaate.</p> <p>Olulisemate mõistete avamine vaimse tervise teemadel.  Klassiarutelu: miks on vaimset tervist keerulisem hinnata?</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.</li> </ul> <p>Toob näiteid olulisematest tervisenäitajatest; Analüüsib enda terviseseisundit tervisenäitajate põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Objektiivsed ja subjektiivsed tervisenäitajad.</li> <li>• Tegurid, mis mõjutavad enda terviseseisundit.</li> </ul> <p>Analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse ning tervisteenuste mõju inimese tervisele.</li> <li>• Tervisliku eluviisi tähtsus igapäevaelus.</li> <li>• Tegurid, mis mõjutavad Eesti rahvastiku (sh noorte) tervisenäitajad.</li> </ul> <p>Toob näiteid keskkonnateadlikest tegevustest ning rakendab mõnda nendest enda kodukohas või koolis;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Keskkonnateadlik tegevus lähiümbruses ja kogukonnas kui terviseedendus.</li> </ul>	<p>Arutelu. Miks just need on olulised eesmärgid?</p> <p>Rühmatöö ja klassiarutelu. Rühmades pakuvad õpilased välja erinevaid mõtteid, mis nende meelest seostub tervisliku ja ebatervisliku mõistega. Kokkuvõtted klassiarutelus.</p> <p>Individuaal- või rühmatöö. Milliseid tervislikke ja ebatervislikke valikuid olen viimasel ajal teinud? Mis põhjustel olen nii käitunud? Milliseid käitumisviisid oleks veel võimalikud? Mida peaksin jätkama ja millest loobuma? Miks?</p> <p>Mõistete avamine.</p> <p>Projektõpe. “Teeme ära” projekti mõtte kasutamine kodukohas või kooli ümbruses.</p> <p>Projektõpe. Rühmatöona sotsiaalreklaami tegemine, et vähendada toiduraiskamist koolisööklas/ kodus:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• joonistatud plakat iseseisvalt/rühmas.</li> <li>• Stop-Motion animatsioon (1min)</li> <li>• Video (1min)</li> </ul>
<p><u>Suhted ja seksuaalsus</u> Selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise võimalusi ennast ja teisi kahjustamata;</p> <p>Kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt meeldimine, sõprus, armumine, armastus;</p>	

- Suhe. Suhte liigid (peresuhe, sõprusuhe, paarisuhe).
- Lähisuhe ja tunded lähisuhtes.
- Paarisuhte loomine, säilitamine, katkemine.
- Inimlik lähedus ja soojus suhetes. Kiindumussuhted varases lapseas lapse ja vanema vahel. Sõprus, meeldimine, armumine, armastus.
- Armastuse liigid ja mitmekesisus paarisuhtes.

Analüüsib suhtevägivalla avaldumisvorme ja põhjusi, teab, kuidas käituda lähisuhtevägivalla korral ning toob näiteid abi saamise võimalustest;

- Lähisuhtevägivad ja selle liigid.
- Turvalised lähisuhted.
- Abi saamise võimalused.

Selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust;

Mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga inimeste õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele.

- Seksuaalsus.
- Seksuaalsuse mitmekesisus.
- Seksuaalkäitumine.
- Sooidentiteet, Sooline mitmekesisus. Bioloogiline sugu, sotsiaalne sugu. Sooline eneseväljendus (feminiinne, androgüinne, maskuliinne)
- Seksuaalne orientatsioon.
- Laste ja noorte seksuaalsuse arengu põhietapid (seksuaalsuse trepp.)
- Erineva seksuaalse orientatsiooni ja sooidentiteediga inimeste õigused ja võrdne kohtlemine.

Toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest.

Arutelu: millised suhted on olemas? Ajurünnak. Õpetaja kirjutab tahvlile kahte tulpa nii, et eristuvad lähisuhted ja koostõised suhted. Seejärel saab arutleda nende erinevuse üle.

Rühmades kirja märksõnad, mis iseloomustavad terveid ja turvalisi noorte käimissuhteid. Seejärel saavad kõik rühmad sõna ja õpetaja paneb need tahvlile kirja ning vajadusel täiendab neid.

Sõnapilve koostamine rühmas teemal „Seksuaalsus”. Klassiarutelu tekkinud mõtetest, seejärel võimalus vaadata K. Part'i videoloengut „Seksuaalsuse mõiste“ (7min). Pärast videoloengut võimalus täiendada oma rühmatööd. Arutelu erinevatest seksuaalorientatsioonidest ja sooidentiteetidest.

<p>Analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Turvaline seksuaalkäitumine. Vastutus.</li> <li>• Rasestumisvastased meetodid.</li> <li>• Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine.</li> <li>• Suguelundite ehituse ja talitluse seos suguküpsuse saabumise, viljakuse ja</li> <li>• rasestumisvastaste meetoditega.</li> <li>• Seksuaalõigused,</li> <li>• seksuaalne enesemääramisõigus</li> </ul> <p>Toob esile seksuaalkäitumisega seotud muutide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese tervisekäitumisele;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Seksuaalsusega seotud muutide ja soostereotüüpide mõju inimese tervisekäitumisele.</li> </ul>	<p>Tutvumine LGBT Ühingu <a href="#">Sõnastikuga</a>. Millised mõisted on tuttavad ja millised mitte? Esmalt iseseisvalt, seejärel paaris/rühmas ning lõpuks ka klassiarutelus.</p> <p>Ülesanded ja tegevused, mis annavad noorele ülevaate erinevatest võimalustest turvaliseks seksuaalkäitumises väärtustades iga inimese individuaalsust.</p>
<p><u>Turvalisus, tervise- ja riskikäitumine</u></p> <p>Demonstreerib õpituatsioonis inimväärikust alandavale käitumisele reageerimise viise ja abi saamise võimalusi;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Koolikiusamine, koolivägivald ja teised sotsiaalsete suhetega seotud vägivalda vormid.</li> <li>• Tõhus toimetulek ja abi saamise võimalused.</li> </ul> <p>Analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad väärarvamused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvus.</li> </ul>	<p>Mõistete avamine. Õpilased selgitavad (tuletavad meelde) rühmas stereotüübi ja soostereotüübi mõiste.</p> <p>Rühmatöö. Õpilased panevad kirja võimalikult palju soo/stereotüüpe kui võimalik ning märgivad juurde, kas tegemist on stereotüübiga või soostereotüübiga. Seejärel analüüsitakse soostereotüüpide mõju inimese tervisekäitumisele, millised ohud ja piirangud need seavad.</p> <p>Mõistete avamine.</p> <p>Kiusamisjuhtumite analüüs. Õpetaja annab ette erinevad juhtumid seoses kiusamisega (kirjalikult, videod, pilt vms). Õpilased analüüsivad olukorda: * lühikirjeldus olukorrast</p>

<p>Demonstreerib õpituatsioonis esmaabi osutamist ja oskab vajaduse korral otsida abi;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>* ohvri tunded</li> <li>* kiusaja tunded</li> <li>* kõrvalseisjate roll</li> <li>* lahendus</li> </ul> <p>Esmaabi põhimõtteid ja võtteid käsitlevad ülesanded. Arutelu õpilaste kokkupuuted esmaabiga; mida veel ei osata, aga sooviks; esmaabivahendid kodus.</p>
---	---

### 2.3 Karjääriõpetus

THMK ainekava põhikoolile	Ainevaldkond: <b>sotsiaalsained</b>	Õppeaine: <b>karjääriõpetus</b>
Kooliaste: <b>III</b>	Klass: <b>9</b>	Tundide arv: <b>1</b>
<b>Õppeaine kirjeldus</b>		
<p>Karjääriõpe on teoreetiline ja praktiline õpe, milles õpilane arendab teadlikkust iseendast ja oma võimalustest, omandades teadmisi töömaailmast, elukutsetest ja õppimisvõimalustest. Karjääriõpe keskendub õpilase <u>karjääri kujundamise pädevuste</u> arendamisele. Õppeaine koosneb lähtuvalt karjääri kujundamise pädevuste mudelist neljast osast: 1) Eneseteadlikkuse arendamine aitab kujundada enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi. Õpilane õpib ennast tundma. Arenevad suhtlemis- ja õpioskused. 2) Võimaluste analüüs toetab teadlike valikute tegemist pärast põhikooli lõpetamist. 3) Planeerimine ja otsustamine. Õpilasel arenevad eesmärgistamise ja planeerimise oskused ning teadlikkus otsuste vastuvõtmisel. Õpilane mõistab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid, oskab karjäärialast infot hankida, analüüsida ja kasutada. Õpilane tunnetab oma vastutust karjääritee kujundamisel ja elus toimetulemisel. 4) Tegutsemine. Kujunevad teadmised ja oskused aitavad teha läbimõeldud valikuid oma karjääri kujundamisel, sealhulgas haridustee jätkamisel.</p>		

Karjääriõpetus keskendub õpilase isiksuse omaduste teadvustamisele ning esmaste karjäärivalikutega seostamisele. Õpilasi teavitatakse erinevatest töökeskkondadega tutvumise ja tööharjutamiste võimalustest. Õpilased saavad teavet erinevatest õppimisvõimalustest ja oskavad seda kasutada oma plaanide elluviimisel.

Põhikooli karjääriõpetuse ainekava koosneb 35 ainetunnist ning hindamine toimub mitmeeristavalt. Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut. Kursuse jooksul koostab õpilane personaalse karjäärirapi, millesse kogub eneseanalüüsi, ettevõtete külastuse töölehed jt õpiülesannete tulemused ning muud huvipakkuvad elukutsete või erialadega seotud materjalid. Karjäärirapi esitlemist hinnatakse kursuse kokkuvõtva hindena. Hindamise põhimõtteid ja korraldust tutvustatakse õppijatele kursuse alguses. Hindamisobjektid on: 1) praktilised tööd: töölehed, CV/motivatsioonikirja koostamine; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva konspekt või kokkuvõte, isiklik karjääriplaan (õpiplaan) jms; 2) infootsing ja -analüüs 3) õppetöö käigus loodud materjalid; 4) iseseisev analüüs.

Karjääriõppe, sh karjääriinfo ja nõustamist korraldab koolis karjääriõpetaja. Karjäärivalikute toetuseks viiakse koolis läbi erinevaid õpilastele ja lastevanematele mõeldud tegevusi (karjäärpäev, töö- ja õpilasvarjupäev, õppekäigud õppeasutustesse, Eesti Töötukassa loengud, õpitoad, individuaalvestlused vanematele, õpilastele).

Lihtsustatud õppekaval õppivate õpilaste karjääriõppes lähtutakse nende individuaalsetest võimetest, arenguvajadustest ja toimetulekuoskustest. Õppetöös pööratakse suuremat tähelepanu praktiliste oskuste arendamisele, töö- ja igapäevaelu situatsioonide läbimängimisele ning konkreetsete ja jõukohaste edasiõppimise ja töötamise võimaluste tutvustamisele. Karjääriinfo esitatakse lihtsustatud ja selges vormis ning vajadusel kasutatakse visuaalseid ja praktilisi õppemeetodeid (nt Jobpici pildikaardid). Karjäärinõustamine toimub koostöös klassijuhataja, tugispetsialistide ja lapsevanemaga, arvestades õpilase individuaalsest õppekavast ja tervislikust seisundist tulenevaid eripärasid.

Individaalvestlustel lähtutakse lapse vajadustest ning koostöös lapsevanema ja klassijuhatajaga koostatakse karjääriplaan haridustee jätkamiseks.

Karjääriõpetus toetab õpilase karjääri kujundamist ja valmisolekut haridustee jätkamiseks, lõimides teistes õppeainetes ja koolivälises tegevuses omandatud teadmised.

#### **Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:**

- Õppija analüüsib oma väärtusi, võimeid, huvisid, teadmisi, oskusi, kogemusi ja isiksuseomadusi, selgitab välja oma tugevad küljed, et seostada neid realistlike õppimise ja töötamise võimalustega.
- Õppija mõistab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid ning leiab, analüüsib ja oskab sihipäraselt kasutada haridustee ning valikutega seotud asjakohast informatsiooni.
- Õppija mõistab, milliste erinevate teguritega on tal vaja arvestada oma karjääri planeerides, määratleb enesekohased alternatiivsed võimalused, sõnastab eesmärgid ning langetab teadlikud otsused.
- Õppija algatab ja viib ellu tegevusi erinevate elurollidega seotud eesmärkide saavutamiseks, positiivsete ja toimivate suhete loomiseks ja hoidmiseks ning haridusteele või tööle asumiseks ja seal püsimiseks.

#### **Õpitulemused:**

#### **Metoodilised soovitused:**

<p><b>Eneseteadlikkuse arendamine</b></p> <p>Mõistab, miks ja millistes olukordades on oluline ennast analüüsida ning tunneb lihtsaid eneseanalüüsivahendeid.</p> <p>Teadvustab eneseanalüüsi komponente: võimeid, oskusi, teadmisi, väärtusi, hoiakuid, vajadusi, emotsioone jne</p> <p>Mõistab, kuidas ainealased oskused ja teadmised ning õpioskused ja ettevõtlikkust toetavad omadused mõjutavad tema haridustee jätkamise võimalusi nii praegu kui tulevikus.</p> <p>Analüüsib oma isiksuseomadusi, emotsioone ja käitumist ning seostab neid erinevate elurollidega, sh haridus- ja tööelus</p> <p>Oskab endast rääkida tuues välja oma tugevused ja nõrkused</p> <p>Mõistab, et praegune õppimine ja huvitegevus võib olla seotud edasise haridustee ja tulevase tööga.</p>	<p>Teadlik eneseanalüüs.</p> <p>Töölehed (Huvid. Hobid. Oskused. Võimed. Isiksuseomadused. Iseloom. Väärtused. Emotsioonid. Minapilt. Motivatsioon. Õpioskused ja õpistiil. Efektne õppimine. Enda ning teiste väärtustamine. Oma huvitegevuse, varasema õpi- ja töökogemuse analüüs. Saavutused. Ainealaste teadmiste ja õpiedukuse analüüs.)</p> <p>Töölehtede koostamisel on kasutatud abimaterjali Eesti Töötukassa (minukarjaar.ee, Abiks valikutel).</p>
<p><b>Võimaluste analüüs</b></p> <p>Õpilane teab erinevaid tegevusvaldkondi ja ameteid ning mõistab töömaailma üldiseid arengusuundi</p> <p>Saab aru, miks erinevad tööd on vajalikud ja et iga töötajaja on oluline</p>	<p>Karjääriinfo: elukutsed, ametid, haridusinfo (haridusportaal.edu.ee, minukarjaar.ee)</p> <p>Info otsimine ja kasutamine internetis.</p> <p>Haridussüsteem. Kutsevalifikatsioonisüsteem. Formaalharidus. Mitteformaalharidus. Erialad ja õppevaldkonnad. Eriala/valdkonna sisu. Kutseõppe liigid. Õppevormid.</p> <p>Õppimisvõimalused pärast põhikooli, pärast gümnaasiumi, kutsekoolis, kõrgkoolis.</p> <p>Õppesuunad gümnaasiumis. Täiskasvanute gümnaasium. Sisseastumistingimused. Õppimine välismaal. Tuleviku töökohad. Tulevikus vajaminevad oskused. Töökeskkond. Töö ja tervise seosed, tööohutus. Konkurents tööturul. Tööandjate ootused.. Ajateenistus kaitseväes. Tööga ja</p>

<p>Teab üleminekuvõimalusi Eesti haridussüsteemis ning leiab infot õppimisvõimaluste kohta Eestis ja väljaspool Eestit.</p> <p>Analüüsib, kuidas huvitegevuste ja muu koolivälise õppimise kaudu omandatu on seotud edasise õppimise ja erinevate kutse ja töövaldkondadega.</p> <p>Oskab otsida ja analüüsida informatsiooni õppimisvõimaluste ja tööturu kohta ning kasutada seda oma karjäärivalikute tegemisel</p> <p>Põhjendab oma eelistusi haridustee jätkamisel ning kutseõppe eriala või gümnaasiumi õppesuuna valiku</p>	<p>töötajatega seotud enamlevinud stereotüüpsed suhtumised ja müüdid, sh negatiivsed. Sooline võrdõiguslikkus töösuhetes</p> <p>Õpitulemuste omandamiseks on kasutusel erinevad töölehed, videod, kogemuslood, grupitööd, JobPics kaardid.. Karjäärpäev, kus tutvustatakse erinevaid õppeastusuti ja õppimisvõimalusi nii õpilastele kui vanematele. Külaldatakse erinevaid õppeasutusi ja ettevõtteid.</p>
<p><b>Planeerimine ja otsustamine</b></p> <p>Õpilane mõistab karjääri kujundamise eesmärki, sisu ja oma vastutust isikliku karjääri planeerimisel</p> <p>Saab aru, et ka temale ebasoodsate muutuste korral saab inimene ise midagi ette võtta oma olukorra parandamiseks</p> <p>Mõistab, et huvi teatud õppeainete vastu ja omandatud teadmised ja oskused võivad mõjutada alternatiive haridusteel ja tööelus</p>	<p>Karjääriotsuseid mõjutavad tegurid ja nende arvestamine. Probleemide ja takistuste kaardistamine. Eesmärgi seadmine. Alternatiivide kaardistamine ja nendega arvestamine. Otsustamine. Karjääriplaan. Lühi- ja pikaajaline plaan.. Tervisest tulenevate piirangute uurimine. Terviseriskid, stressi vältimine, vaimse ja füüsilise tervise hoidmine. Aja planeerimine. Haridustee planeerimine. Karjääriteenused.</p> <p>Õpitulemuste omandamiseks on kasutusel erinevad töölehed. Koostööd tehakse Eesti Töötukassa karjäärispetsialistidega, kes pakuvad loenguid, töötube, individuaalnõustamist nii õpilasele kui ka lapsevanematele.</p> <p>Töölehtede koostamisel on kasutatud abimaterjali <a href="http://minukarjaar.ee">minukarjaar.ee</a>, <a href="http://haridusportaal.edu.ee">haridusportaal.edu.ee</a>, <a href="http://peaasi.ee">peaasi.ee</a> jp.</p>

<p>Koostab juhendamisel esmase karjääriplaani, võttes arvesse oma karjäärivalikuid mõjutavaid tegureid ja alternatiivseid võimalusi</p> <p>Tunneb ja kasutab vajaduspõhiselt karjääriteenuseid.</p>	
<p><b>Tegutsemine</b></p> <p>Mõistab töösuhteid reguleerivate õigusaktide ja töölepingu tähtsust ning tunneb alaealiste töötamisega seotud nõudeid.</p> <p>Saab aru kandideerimisprotsessi olemusest ja etappidest ning oskab võrrelda enda vastavust konkursil esitatud nõuetega.</p> <p>Koostab kandideerimiseks vajalikud dokumendid (CV, motivatsioonikiri).</p> <p>Oskab kandideerimisel ennast esitleda ja käituda hea tava kohaselt.</p>	<p>Tööõigust reguleerivad õigusaktid, töötaja õigused ja kohustused. Alaealiste töötamine, vastav seadusandlus. Tööleping. Palk. Erinevad töötamise viisid, vormid lepingud, sh lühiajalised. Ettevõtte küllastamine. Töövarjupäev. Tudengivarjupäev. Õpilasena töötamise võimalused ja piirangud. Vabatahtlik töö. Tööotsing. Tööotsimise võimalused, infoallikad. Töötukassa teenused. Kandideerimine. dokumendid: CV, motivatsioonikiri, kaaskiri. Kandideerimiseks valmistumine ja kandideerimine. Õppeasutusse sisseastumine. Imago digikeskkonnas, erinevate suhtluskanalite ja keskkondade kasutamine. Tööintervjuu. Oma tegevuse ja arengu teadlik juhtimine. Meeskonnatöö. Ebaedust õppimine.</p>